

**ΑΡΧΑΙΑ ΙΩΝΙΑ
ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ**

Μέρος Δεύτερο

Η Ιωνία του Μαιάνδρου
B2

ΔΙΔΥΜΑΙΟΝ

ΙΕΡΟ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΙΟ
ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ
ΣΤΑ ΔΙΔΥΜΑ

Το ιερότερο
ιερό της Μιλήτου

Εικονογραφική περιήγηση

Αρχείο της Πολιτιστικής Εταιρείας Πανόραμα
(ΑΠΑΝ) apan.gr

ΤΑ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ

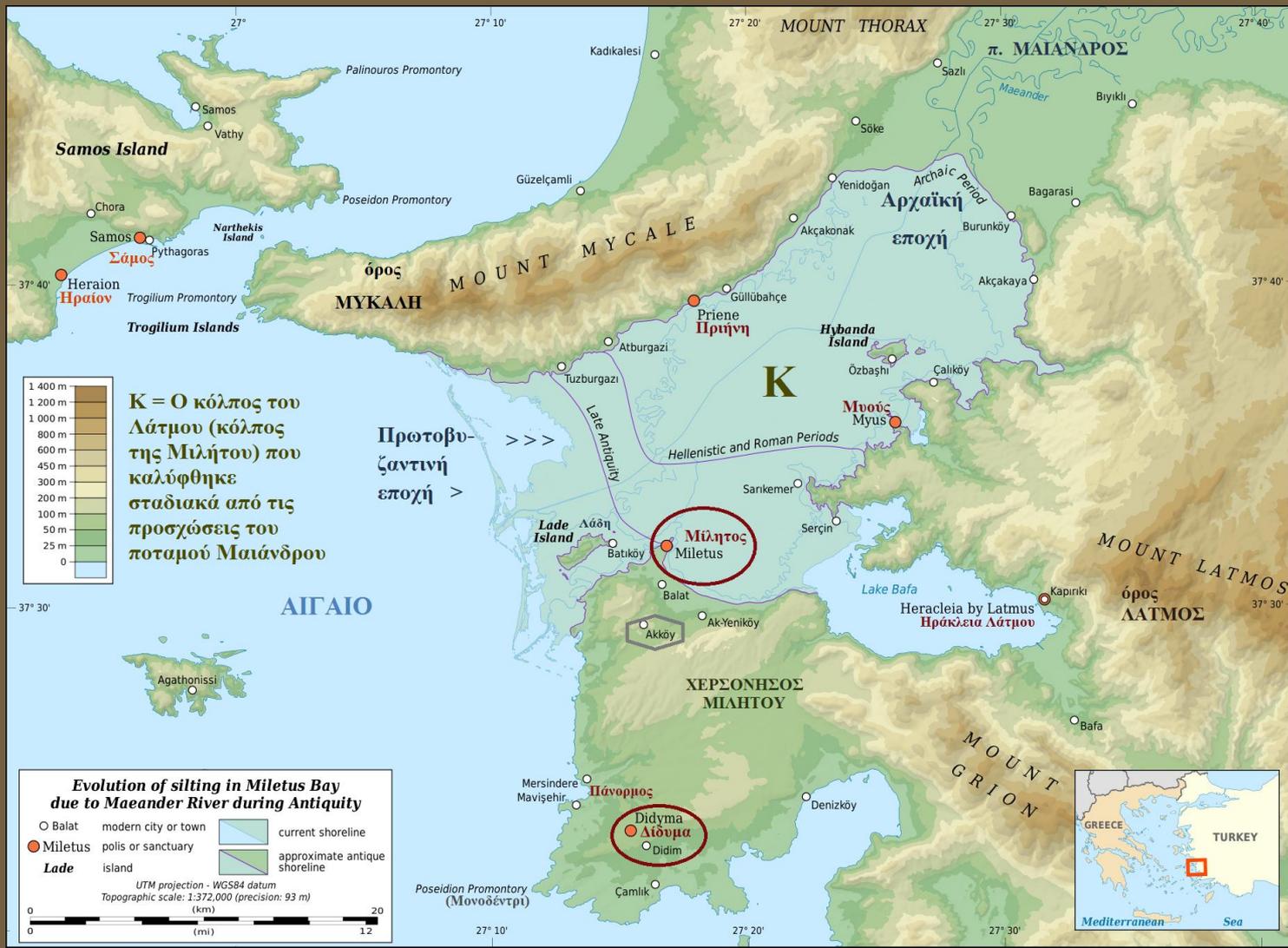
Ιωνία του Μαιάνδρου αποκαλείται το νότιο τμήμα της μικρασιατικής Ιωνίας. Η περιοχή εκτείνεται ανάμεσα στο όρος Μυκάλη –όπου οι δώδεκα ιωνικές πόλεις της Ανατολής τιμούσαν την κοινή καταγωγή τους και την πολιτιστική τους ενότητα στο Κοινόν των Ιώνων– και στο όρος Λάτμος, το οποίο χώριζε την Ιωνία από την Καρία, όπου εγκαταστάθηκαν οι Δωριείς.

Ανάμεσα στα δυο βουνά ανοιγόταν ο μεγάλος κόλπος της Μιλήτου / κόλπος του Λάτμου (γνωστός και σαν κόλπος της Λάδης). Στις ακτές του ιδρύθηκαν μεταξύ 1000 και 800 π.Χ. οι ιωνικές πόλεις-κράτη: Πριήνη (στις πλαγιές της Μυκάλης), Μυούς, Ηράκλεια του Λάτμου και (στα νοτιοδυτικά) η Μίλητος. Πόλεις γειτονικές, αντικριστές και καλά προστατευμένες χάρη στη θέση τους εντός του κόλπου.

Η πιο εκτεθειμένη από τις τέσσερις ήταν η πανίσχυρη Μίλητος*, η ηγεμονική ιωνική δύναμη στη διάρκεια της Αρχαϊκής εποχής. Το τειχισμένο άστυ, χτισμένο κοντά στη νότια είσοδο του κόλπου, έλεγχε βέβαια όλη την κίνηση από και προς το Αιγαίο και το πήγαινε-έλα στο στενό της Μυκάλης, ανάμεσα στη Μικρασία και το νησί της Σάμου*, αλλά απείχε ελάχιστα από την αιώνια αντίπαλό της την αρχαία πόλη-κράτος της Σάμου.

Για τη Σάμο, βλέπε τις εικονογραφημένες Σημειώσεις του Πανοράματος: Η Αρχαία Ιωνία της Ανατολής από τον Α΄ Μεγάλο Αποικισμό έως την Αυτοκρατορική εποχή Μέρος Πρώτο ΣΑΜΟΣ.

Για τη Μίλητο, τις ιστορικές και τοπογραφικές Σημειώσεις: Η Αρχαία Ιωνία της Ανατολής Μέρος Δεύτερο: Η Ιωνία του Μαιάνδρου Β1 ΜΙΛΗΤΟΣ

Κυρίαρχος και εντέλει μοιραίος παράγοντας υπήρξε ο μεγάλος ποταμός Μαϊάνδρος (τ. Büyük Menderes), που είχε τις εκβολές του στον μυχό του κόλπου. Το μήκος του σήμερα είναι 548-550 χλμ. και η λεκάνη απορροής του καλύπτει έκταση 25.000 τετρ. χλμ.

Στη διάρκεια της αρχαιότητας, σε διάστημα 700-800 ετών, οι φερτές ύλες, που σωρεύονταν στον βυθό του κόλπου, όπως και η μετακίνηση της κοίτης του ποταμού, αλλά και η άνοδος της στάθμης του Αιγαίου, είχαν ως αποτέλεσμα δραματικές μορφολογικές αλλοιώσεις που άλλαζαν τον γεωγραφικό χάρτη της περιοχής και απομάκρυναν τις πόλεις από τη θάλασσα.

Οι προσχώσεις κάλυψαν σταδιακά ολόκληρο τον κόλπο κι έτσι δημιουργήθηκε μία πεδινή έκταση, αλλού καλλιεργήσιμη και αλλού βαλτώδης, ενώ το ανατολικό τμήμα του κόλπου αποκόπηκε από το υπόλοιπο και έτσι διαμορφώθηκε η λίμνη Λάτμος / Μπάφα.

Η χερσόνησος της Μιλήτου εκτεινόταν άλλοτε ανάμεσα στη νότια πλευρά του κόλπου και το Αιγαίο. Η βορινή ακτογραμμή βυθίστηκε κάτω από τις προσχώσεις, χάθηκαν και τα τρία λιμάνια της Μιλήτου μέσα στους βάλτους, ενώ η δυτική και νότια πλευρά της χερσονήσου εξακολουθούν να βρέχονται από το Αιγαίο.

Ο μισοβουλιαγμένος στη λασπουριά λέοντας φρουρούσε κάποτε, μαζί με έναν ακόμα, την είσοδο του Λιμένου των Λεόντων στη Μίλητο.

Στα νότια αυτής της χερσονήσου και σε απόσταση περίπου 20-21 χλμ από την αρχαία Μίλητο, δηλαδή από τον αρχαιολογικό χώρο, και σε μικρή απόσταση από την παραλία, βρίσκεται το Διδυμαίον. Αν και σε τόσο μεγάλη απόσταση από την πόλη, ήταν το μεγαλύτερο ιερό της Μιλήτου, το πιο ξακουστό μαντείο της Ιωνίας, τοπος πανάρχαιας λατρείας, που αναπτύχθηκε γύρω από μία ιερή πηγή. Αυτό ήταν το *λάλων ύδωρ*. Η αρχή των πάντων.

Βραγχίδαι / Δίδυμα

στους ελαιώνες της χερσονήσου της Μιλήτου

Σε έναν αγροτικό οικισμό της Προϊστορικής εποχής, καθώς άνοιγαν πηγάδια οι κάτοικοι, έπεσαν πάνω σε μια υπόγεια πηγή. Προσέδωσαν στα νερά της μαγικές-προφητικές ιδιότητες και την κατέστησαν κέντρο μίας λατρείας για την οποία δεν γνωρίζουμε τίποτα. Κάποιοι θεωρούν ότι ο οικισμός υπαγόταν στο Βασίλειο των Χετταίων, την κυρίαρχη δύναμη της εποχής του Χαλκού στη 2η π.Χ. χιλιετία.

Ίσως οι κάτοικοι να ήταν Κάρες ή κάποιος άλλος γηγενής λαός. Πιστεύεται ότι το τοπωνύμιο Δίδυμα είναι η ελληνοποιημένη παραφθορά του προελληνικού τοπωνυμίου –το οποίο πιθανώς να παρέπεμπε στη λατρεία κάποιου ζεύγους διδύμων (;). Πάντως πολύ νωρίς κατέπλευσαν Μινωίτες, που εγκαταστάθηκαν στην εύφορη περιοχή γύρω στα 1500 π.Χ. Τους ακολούθησαν Μυκηναίοι. Τα ευρήματα (μερικά από τα οποία στεγάζονται στο μικρό Μουσείο της Μιλήτου) φανερώνουν έντονη αγροτική και θαλασσινή δραστηριότητα. Η Κρήτη, πρώτα της Μινωικής κι αργότερα της Μυκηναϊκής εποχής, διατηρούσε στενές σχέσεις με τούτη τη χερσόνησο –εξάλλου και η ονομασία της Μιλήτου μπορεί να σχετίζεται με τη Μίλατο της Κρήτης. Τα ανασκαφικά δεδομένα πιστοποιούν ότι ο ιερός τόπος με το *λάλων ύδωρ* πέρασε στα χέρια των Ιώνων γύρω στα 850-800 π.Χ., δηλαδή πριν ακόμα και από την ίδρυση της ίδιας της Μιλήτου, όπου δεν βρέθηκαν κατάλοιπα της Γεωμετρικής εποχής.

Οι Ίωνες ονόμασαν Βραγχίδαι τα Δίδυμα κι έτσι αναφέρεται ο τόπος στις περισσότερες αρχαίες πηγές (Ηρόδοτος, Στράβων, Πausanίας). Αλλά διατηρήθηκαν και τα δύο τοπωνύμια –εξάλλου ο Απόλλωνας ήταν ο δίδυμος αδελφός της Αρτέμιδος.

Δίδυμα / Βραγχίδαι

Το ιερό και
μαντείο του
Απόλλωνα

Το πηγάδι με το *λάλων ύδωρ* παρέμεινε στο κέντρο της λατρείας, όπως και στο κέντρο του ναού. Και, παρά τις ιστορικές συγκυρίες και τις πολλές περιπέτειες του Ιερού στη διάρκεια των δεκατριών αιώνων της λειτουργίας του, διατηρήθηκαν και τα δύο τοπωνύμια, αλλά εντέλει επικράτησε το πιο ευκολοπρόφερτο «Δίδυμα».

Όμως πρέπει να διευκρινιστεί μία παρεξήγηση, σχετικά με τον όρο Βραγχίδαι: Οι ιστοριοδίφες και ερασιτέχνες αρχαιολόγοι παλαιότερων εποχών πίστευαν ότι τα μέλη του ιερατείου ονομάζονταν Βραγχίδαι. Με βάση αυτή τη λαθεμένη ερμηνεία προέκυψαν πάμπολλες μελέτες, οι οποίες εδραίωσαν την άποψη περί Βραγχιδών.

Το περίφημο Ιερό ανοικοδομήθηκε τρεις στη διάρκεια της αρχαιότητας. Α: Τέλη του 8ου αι. Β: Θεμελιώθηκε ο περίφημος αρχαϊκός ναός γύρω στο 550. Καταστράφηκε από τους Πέρσες το 494 ή λίγο αργότερα και έπαψε να λειτουργεί μέχρι τα τέλη της Κλασικής εποχής. Γ: Η ελληνιστική φάση, αυτή που βλέπει ο επισκέπτης σήμερα, χρονολογείται γύρω στα 320-310 π.Χ.

Η Ιερά Οδός συνδέει τη Μίλητο με τα Δίδυμα / Βραγχίδαι

Στην αεροφωτογραφία, που εκτίθεται στο μικρό Αρχαιολογικό Μουσείο της Μιλήτου (το οποίο επαναλειτούργησε το 2011): Τμήμα του πρώτου μέρους της Οδού που περνάει μέσα από τις λοφοσειρές στα νότια της Μιλήτου.

Η Ιερά Οδός από τη Μίλητο μέχρι τα Δίδυμα / Βραγχίδαι

Άρχιζε από ένα πολύ κεντρικό και ιερό σημείο της Μιλήτου κοντά στον Λιμένα των Λεόντων: το Δελφίνιον, κέντρο της λατρείας του Απόλλωνα. Περνούσε από την Ιερά Πύλη στα N-NA της τειχισμένης πόλης και κατευθυνόταν νότια για να καταλήξει π. 17 χλμ πιο κάτω στο Ιερό στα Δίδυμα.

Το πρώτο τμήμα της διέσχιζε το ασβεστολιθικό οροπέδιο της Μιλήτου κι ήταν το πιο δύσκολο κομμάτι της διαδρομής λόγω της μορφολογίας και της κλίσης του εδάφους. Είχε μήκος περίπου 5 χλμ και πλάτος 5 μ. Άφηνε στα δυτικά τον λόφο της μιλησιακής Ακροπόλεως (τ. Καλαμπάκ Τεπέ), που βρίσκεται έξω από το άστυ, και περνούσε από ένα δασωμένο μέρος που ονομαζόταν Δρυμός. Στο τέλος του οροπεδίου γινόταν η πρώτη στάση για προσευχές, ύμνους και ανάπαυση. Το σημείο έχει ταυτιστεί με το χωριό Άκ-κιοϊ / Akköy (που θα πει «ασπροχώρι», ονομασία που οφείλεται στο υπόλευκο πέτρωμα της περιοχής, από το οποίο είχε κατασκευάσει τον 18ο-19ο αι. ο ελληνικός πληθυσμός τα διώροφα και τριώροφα σπίτια του χωριού). Από εκεί, άρχιζαν τα πεδινά εδάφη της χερσονήσου της Μιλήτου, που με τον καιρό μεταβλήθηκαν κι αυτά σε υδροβιότοπο. Αλλά στην αρχαιότητα το έδαφος ήταν πιο στέρεο και η περιοχή είχε εκτεταμένους ελαιώνες.

Από αυτούς τους ελαιώνες απέκτησε κάποτε πολλά χρήματα ο Θαλής ο Μιλήσιος (π. 625-546 π.Χ.), ο «σοφώτατος» μεταξύ των Επτά Σοφών, «ο πρώτος που αποκάλυψε στους Έλληνες τη γνώση για τη φύση» ο «αρχηγός της τιοιάτης φιλοσοφίας» όπως τον ονόμασε ο Αριστοτέλης. Ο Αριστοτέλης διηγείται και την παρακάτω ιστορία:

«Επειδή ο κόσμος χλεύαζε τη φτώχεια του Θαλή, ένδεια που φανέρωνε πόσο ανωφελής είναι η φιλοσοφία, αυτός αποφάσισε να δώσει ένα μάθημα σε όσους τον λοιδορούσαν. Χάρης στις αστρονομικές του παρατηρήσεις, κάποιον χειμώνα προέβλεψε ότι η επόμενη σοδειά από τις ελιές θα ήταν μεγάλη. Μάζεψε λοιπόν λίγα χρήματα και καπάρωσε όλα τα ελαιοτριβεία της Μιλήτου και της Χίου. Τα νοίκιασε φτηνά, γιατί δεν βρέθη-κε άλλος πλειοδότης. Όταν όμως ήρθε η ώρα, μικροί και μεγάλοι κτηματίες έτρεχαν να βρουν ελαιουργεία. Ο Θαλής τους τα έδωσε με τους δικούς του όρους κι έβγαλε ένα σωρό λεφτά, αποδεικνύοντας ότι οι φιλόσοφοι μπορούν να πλουτίσουν εύκολα αρκεί να το θελήσουν, αλλά το ενδιαφέρον τους στρέφεται αλλού».

Ο Πλάτων διηγείται ότι κάποτε «μια πνευματώδης και νόστιμη Θρακιώτισσα υπηρέτρια, βλέποντας τον Θαλή που, καθώς παρατηρούσε τα άστρα, έπεσε σε ένα πηγάδι, γύρισε και του είπε ότι τον έτρωγε η επιθυμία να μάθει τι βρίσκεται στον ουρανό αλλά του διέφυγε ό,τι βρισκόταν μπροστά στα πόδια του».

Τα δύο περιστατικά ρίχνουν κάποιο φως στον χαρακτήρα του μεγάλου σοφού, που ενώ ήταν βυθισμένος στις σκέψεις και τις θεωρίες του, ήταν συγχρόνως άνθρωπος πρακτικός και πεπειραμένος. Από άλλα περιστατικά, γνωρίζουμε ότι είχε ζωηρό ενδιαφέρον για τα κοινά.

Λέγεται ότι αυτός απέτρεψε τους Μιλησίους να συμμαχήσουν με τους Λυδούς, όπως έκαναν άλλες ιωνικές πόλεις, όταν σήκωσε στρατό ο Κροίσος της Λυδίας εναντίον του Κύρου Β΄ του Μεγάλου. Έτσι, ο Θαλής έσωσε την πατρίδα του, γιατί εντέλει το 546 π.Χ. ο Κύρος κατατρόπωσε τον Κροίσο και αμέσως μετά κυρίευσε τις υποτελείς στους Λυδούς ελληνικές πόλεις, ενώ επέτρεψε στη Μίλητο να διατηρήσει μια σχετική αυτονομία. Μόνο που ο Θαλής, στον οποίο αποδίδονται μια σειρά από επιγραμματικά αποφθέγματα (μεταξύ των οποίων η σοφή προτροπή «γνῶθι σαυτόν»), δεν ζούσε για να δει τη γενέτειρα ελεύθερη. Πέθανε το 546, τη χρονιά των κοσμοϊστορικών γεγονότων που μέσα σε λίγα χρόνια άλλαξαν τη γεωπολιτική φυσιογνωμία της οικουμένης και επέδρασαν αποφασιστικά στην εξέλιξη του ελληνικού κόσμου.

Από τα τέλη Απριλίου μέχρι τα μέσα Ιουνίου περνούν από τον υδροβιότοπο του Άκ-κιοϊ κερκινέζια κι άλλα διαβατάρικά πουλιά. Η περιοχή υπάγεται στον Νομό Αϊδινίου / Aydın ili).

Γύρω στις 4.000 υπολογίζονται οι Έλληνες που ζούσαν στο Άκ-κιοϊ τον 18ο-19ο αι. και μέχρι τη Μικρασιατική Καταστροφή. Σώθηκαν π. 200 μεγάλα σπίτια, καθώς και ο ναός του Αγίου Γεωργίου. Το γραφικό χωριό στην ενδοχώρα της χερσονήσου βρίσκεται δίπλα σε έναν υδροβιότοπο πλούσιο σε ψάρια.

Η ετήσια πομπή, που ακολουθούσε την Ιερά Οδό και διέσχισε την ευλογημένη χώρα των Μιλησίων, έκανε έξι στάσεις ώσπου να καταλήξει στα Δίδυμα / Βραγχίδαι. Η τελετουργική πορεία διαρκούσε μία ολόκληρη ημέρα. Στην τελευταία στάση, η κύρια Οδός διασταυρωνόταν με μία πλαϊνή, που τη συνέδεε με το αιγιακό λιμανάκι Πάνορμος (τ. Mavisehir). Εκεί κατέπλεαν όσοι προσκυνητές έρχονταν με πλοία, για να λάβουν μέρος στη μεγάλη γιορτή. Ακολουθούσαν και αυτοί μία Ιερά Οδό μήκους 3,5 χλμ. ώσπου να συναντηθούν με τους πανηγυριστές που έρχονταν από τη Μίλητο. Το μήκος των δύο οδών (της κεντρικής και της πλαϊνής) έφτανε τα 24 χλμ. Στη διάρκεια των αιώνων, κατά μήκος των οδών είχαν τοποθετηθεί διάφορα αφιερώματα. Αλλά και σχετικά με αυτό το θέμα υπάρχει μία σύγχυση. Στην «επιδρομή» που πραγματοποίησε το 1857-58 η ομάδα του αρχαιολόγου και επιμελητή τότε του Βρετανικού Μουσείου Sir Charles Thomas Newton (1816-1894) διαρπάχτηκαν και φυγαδεύτηκαν 10 μαρμάρια αγάλματα με καθισμένες σε θρόνους υπερμεγέθεις μορφές (8 ανδρικές και 2 γυναικείες), δύο λιοντάρια και μία μεγάλη επιγραφή. Όλα βρέθηκαν κατά μήκος της Ιεράς Οδού.

Στα παράλια του Αιγαίου (σχεδόν στο ύψος της Πάτμου)

Η καταπληκτική αυτή συγκομιδή που παραδόθηκε στο Βρετ. Μουσείο το 1859, χρονολογείται μεταξύ 600 και 540 π.Χ. (η επιγραφή είναι του 7ου π.Χ. αι.). Ο Νιούτον θεώρησε ότι οι ένθρονες μορφές απεικόνιζαν Βραγχίδες, δηλαδή μέλη του ιερατείου του Απόλλωνα –εφόσον τότε οι ειδικοί πίστευαν ότι Βραγχίδες ονομάζονταν οι ευγενικής καταγωγής ιερείς που διοικούσαν το Διδυμαίον. Τώρα πλέον γνωρίζουμε ότι οι Βραγχίδες είναι τοπωνύμιο, αλλά έτσι έμεινε γνωστή αυτή η σπουδαία συλλογή που έφυγε από τις εξοχές της Μιλήτου για το Λονδίνο.

[No 2] Ένθρονος υπερμεγέθης άνδρας, 550-540 π.Χ. Σωζόμενο ύψος 1,27 μ

Τα γλυπτά αρ. 1, 2, 5 δεν εκτίθενται στις αίθουσες του Βρετανικού.

© 2019 Trustees of the British Museum

[No 7] Ένθρονη γυναίκα, 580 π.Χ. Μέγεθος σχεδόν φυσικό. Σωζόμενο ύψος 1,16 μ
Επιγραφή στο πίσω μέρος νεότερης εποχής:
ΝΙΚΗ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΙΣΙΛΕΜΕΜ. .Σ ΤΩΝ...

[No 1] Υπερμεγέθης άνδρας, καθισμένος σε θρόνο με χαμηλή πλάτη, π. 560 π.Χ.

Σωζόμενο ύψος 1,31 μ
Φορά κι αυτός ποδήρη ιωνικό χιτώνα με λεπτότατες πτυχώσεις στο πάνω μέρος, ενώ έχει σφιχτοδεμένη την άκρη του μανδύα του γύρω από τη μέση.

Ο πρώτος που τα είδε επί τόπου το 1821 και τα σχεδίασε ήταν ο Βρετανός αρχιτέκτονας John Peter Gandy.

Είναι πιθανό κάποια ή κάποιες από αυτές τις μορφές να απεικόνιζαν ιερείς και ιέρειες του Διδυμαίου. Πρόκειται οπωσδήποτε για μέλη των αριστοκρατικών οικογενειών της αρχαϊκής Μιλήτου.

[No 5] Ο ένθρονος και υπερμεγέθης Χάρης, 570-560 π.Χ. Σωζόμενο υψος 1,49 μ. Τα ενδύματά του είναι μάλλον άγαρμπα δουλεμένα, τα δάχτυλα των δύο ποδιών του είναι σε παράταξη και δεν χωρίζονται μεταξύ τους. Πρώιμο έργο, δίχως λεπτότητα. Στο δεξί πλάι του θρόνου, όμως, έχει χαραχτεί >>> επιγραφή σε δύο στήλες που φέρει και το όνομα του αφιερωτή και την >>> ιδιότητά του και το όνομα του θεού Απόλλωνα:

*ΧΑΡΗΣ ΕΙΜΙ Ο ΚΛΕ(Ι)ΣΙΟΣ
ΤΕΙΧΙΟ(Υ)Σ(Σ)ΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ.
ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ*

[Χάρης ειμί ό Κλε(ι)σιος Τειχι(ύ)σ(σ)ης αρχηγός, άγαλμα το(υ) Απόλλωνος]

Μεταγραφή στα νεοελληνικά: *Είμαι ο Χάρης γιός του Κλεισίου ηγεμόνας της Τειχιούσσας. Αφιέρωμα για να αγάλλεται ο Απόλλων (ή: άγαλμα για τον Απόλλωνα).* Η Τειχιούσσα ήταν αποικία της Μιλήτου στην Καρία. Οι λιγοστές αρχαιότητες που αποκαλύφθηκαν στη χερσόνησο Καζικλι έχουν ταυτιστεί με αυτή τη μικρή, αλλά τειχισμένη, πόλη.

apan.gr

Ο
θρόνος
του
Χάρη

Ο επιμελητής του Βρετανικού Μουσείου σημειώνει ότι στη Μίλητο βρέθηκε επιγραφή του θιάσου των μουσικών που αναφέρει ότι έψαλλαν αυτόν τον παιάνα όταν έκαναν στάση δίπλα στο άγαλμα του Χάρη. Να ήταν άραγε αυτός ο Χάρης;

[No 10] Το καλύτερα σωζόμενο άγαλμα είναι και το αρχαιότερο της συλλογής. Απεικονίζει έναν υπερμεγέθη και ένθρονο νεαρό άντρα, 600-580 π.Χ. Επειδή είναι αγένειος πίστεψαν στην αρχή ότι πρόκειται για γυναικεία μορφή. Το ύψος του καθιστού αγάλματος είναι 1,55 μ. Λείπουν τα ποδοδάχτυλα, που ήταν σκαλισμένα σε χωριστό κομμάτι μαρμάρου. Το πρόσωπο, αν και εντελώς φθαρμένο, επιτρέπει να διακρίνει κανείς ότι ήταν στρογγυλό με φουσκωτά μάγουλα, χοντρά χείλη και βαρύ πηγούνι.

Το πίσω μέρος του θρόνου είναι ακατέργαστο. Σίγουρα θα ακουμπούσε κάπου.

Η μακριά κόμη, καμωμένη πλεξούδες κατά τα συνήθεια των ανδρών της Αρχαϊκής εποχής, είναι εντελώς στυλιζαρισμένη. Οι λίγες πτυχώσεις του μανδύα αποδίδονται με ρηχό ανάγλυφο.

Τα γλυπτά αρ 5, 10 και 11 εκτίθενται στην αίθουσα G13 του Βρετανικού Μουσείου μαζί με την κεφαλή κούρου του 550 π.Χ.

[No 11] Το αρχαιότερο από τα δύο λιοντάρια που βρήκε ο Νιούτον στην Ιερά Οδό είναι ένα εξαιρετικό μαρμάρινο γλυπτό του 600-590 π.Χ. Μήκος 2,11 μ, ύψος 77 εκ. Στη δεξιά πλευρά του σώματός του υπάρχει μεγαλογράμματη επιγραφή γραμμένη βουστροφηδόν (όπως πηγαίνει κι έρχεται το ζεμένο βόδι που οργώνει τη γη):

τὰ ἀγάλματα τάδε ἀνέθεσαν οἱ Ὠρίωνος παῖδες το(ῦ) ἀρχηγο(ῦ), Θαλῆς καὶ Πασικλῆς καὶ Ἡγήσανδρος κ(α)ὶ Εὐβίος καὶ Ἀναξίλειος, δε(κά)την τῶ Ἀπόλλ(λ)ωνι

Νεοελληνική μεταγραφή: «Αυτά τα αγάλματα τα ανέθεσαν στον Απόλλωνα ως δεκάτη [το ένα δέκατο του κέρδους από κάποια επιχείρηση] τα παιδιά του Ωρίωνος, του αρχηγού, ο Θαλής και ο Πασικλής και ο Ηγήσανδρος και ο Εύβιος και ο Αναξίλειος». Το όνομα Εύβιος απαντάται πρώτη φορά και δημιουργεί ερωτηματικά. Αλλά το περιεχόμενο είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον και η επιγραφή είναι από τις παλαιότερες στην ιστορία της ελληνικής επιγραφικής.

Άλλα αρχαϊκά γλυπτά της ίδιας κατηγορίας, που βρέθηκαν αργότερα, έχουν μεταφερθεί στο Βερολίνο, στο Παρίσι και στην Κωνσταντινούπολη, ενώ τα τέσσερα πιο πρόσφατα ευρήματα (που είναι και μικρότερων διαστάσεων) στεγάστηκαν στο μικρό Αρχ. Μουσείο της Μιλήτου.

<<< Πίσω τους, σε μεγέθυνση μια ζωγραφιά του 19ου αι. δείχνει πώς είχαν φανταστεί οι πρώτοι αρχαιοθήρες τη θέση τους στην Ιερά Οδό. Αλλά οι αρχαιολόγοι του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου, το οποίο συνεχίζει τις ανασκαφές σε όλη την περιοχή, έχουν υποστηρίξει μια διαφορετική άποψη.

Θεωρούν ότι τα αρχαϊκά έργα δεν είχαν τοποθετηθεί εξ αρχής στην Ιερά Οδό, αλλά κάπου αλλού· πιθανότατα μέσα στο Ιερό του Απόλλωνα το οποίο λεηλατήθηκε και καταστράφηκε από τους Πέρσες το 494 π.Χ., μετά την ελληνική ήττα στη ναυμαχία της Λάδης και την καταστροφή της Μιλήτου. Αλλά κι αυτές οι χρονολογίες αμφισβητούνται. Πιστεύεται, λοιπόν, ότι κατά τη διάρκεια της ανοικοδόμησης του Ιερού, στα τέλη του 4ου αι., μεταφέρθηκαν στην Ιερά Οδό.

Αρχαϊκά γλυπτά από τις πρόσφατες ανασκαφές στην Ιερά Οδό

Από το λεγόμενο «Τέμενος με τις σφίγγες»

Αρχαιολογικό Μουσείο της Μιλήτου

Αιώνες αργότερα, και ενώ ο ελληνιστικός ναός του Απόλλωνα δεν είχε ολοκληρωθεί, ο αυτοκράτορας Τραϊανός προσέφερε ένα μεγάλο ποσό για να στρωθεί με πλάκες η Ιερά Οδός. Οι εργασίες κράτησαν ενάμιση χρόνο: από το 100 μέχρι το 101 μ.Χ. Το λιθόστρωτο, που είχε μήκος 16,2 χλμ, κατέληγε σε μία εξωτερική Πύλη του Ιερού. Εκεί βρέθηκε ο τελευταίος οδοδείκτης με επιγραφή που αναφέρει τα σχετικά. Το παρακάτω τμήμα της Οδού, μήκους 250 μ, περιστοιχιζόταν από μαγαζιά που πουλούσαν ενθύμια και μικρά αφιερώματα. Ακολουθούσε η μεγάλη Πύλη του Διδυμαίου και η πομπή συνέχιζε την πορεία της μέχρι το μεγαλοπρεπές πρόπυλο του ναού.

Εδώ τελειώνει και η δική μας πορεία κατά μήκος αυτής της μακράς Ιεράς Οδού. Περνώντας το *ΟΡΙΟΝ ΤΕΜΕΝΟΥΣ* μπροστά μας ορθώνεται ο μεγαλοπρεπής ναός, στερημένος από τα άλλα κτίσματα του Ιερού και στριμωγμένος σε μια δυσανάλογα μικρή έκταση που καταλαμβάνει ο αρχαιολογικός χώρος.

ΑΓΑΘΗ ΤΕΧΝΗ
ΗΒΟΥΛΗΚΑΙΟ
ΔΗΜΟΣΕΒΕΤΕΙ
ΜΗΣΕΝΠΟΥ
ΜΕΥΚΗΝΠΟΥ
ΜΕΥΚΟΥΝΙΚΗΣ
ΑΝΤΑΛΑΜΠΑ
ΑΤΗΝΑΠΟΒΙ
ΜΟΥ ΚΑΛΑΝΠΑ
ΑΤΗΝΠΡΟΣΗ
ΤΟΝΕΠΙΠΡΟΦ
ΤΟΥΠΟΡΑΙΟΥ
ΑΙΟΥΒΕΡΕΝΙΚΑ
ΝΟΥΑΤΟΛΛΑΔΟ
ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΟ
ΤΕΣΟΥ

Ο ναός του
Απόλλωνα
της
Ελληνιστικής
εποχής

ΒΩΜΟΣ

Φωτ του 2014
ΑΙΑΝ

Πρώτη οικοδομική φάση: Γεωμετρική εποχή – πρώιμη Αρχαϊκή

Το ιωνικό Ιερό αντικατέστησε μια προϊστορική λατρεία, πιθανώς χιτιτικής καταγωγής με ορισμένα μυκηναϊκά στοιχεία. Το μοναδικό εύρημα από τη μυκηναϊκή παρουσία εδώ είναι ένα όστρακο από κύλικα (βρέθηκε το 1964).

Τα αρχαιότερα κτίσματα των Ιώνων ανήκουν στα τέλη του 8ου αι. Το τέμενος ήταν ένας «φράχτης» (10,20 x περίπου 24 μ) που διαχώριζε τον λατρευτικό χώρο από τη γύρω ύπαιθρο και περιέβαλλε τον βωμό και το ιερό πηγάδι. Είναι δηλαδή από τα προτιμότερα κτιστά ιερά του ελληνικού κόσμου.

Τα κατάλοιπα βρέθηκαν μέσα στον σηκό των επόμενων φάσεων του ναού του Απόλλωνα.

Εκατό χρόνια αργότερα χτίστηκε στη νότια πλευρά του τεμένους μία στοά (3,60 x 15,50 μ) στα πρότυπα της στοάς του σαμιακού Ηραίου, αλλά πολύ μικρότερη.

Δεύτερη οικοδομική φάση: Αρχαϊκή εποχή

Ο λαμπρός ναός του Απόλλωνα χτίστηκε γύρω στα 560-550 π.Χ., λίγο μετά την ανέγερση του ναού της Ήρας στη Σάμο και τη θεμελίωση του Αρτεμισίου στην Έφεσο. Την ίδια εποχή οικοδομούνται και: δύο στοές, ένας μεγάλος κυκλικός βωμός στ' ανατολικά του ναού και ένας ημικυκλικός τοίχος.

Οί περι τὸ μαντεῖον πάντες

Το ιερατεῖο του Διδυμαίου ἀπαρτιζόταν ἀπὸ ἄντρες καὶ γυναῖκες, που ἦταν υπεύθυνοι γιὰ τὴ λειτουργία καὶ τὰ οικονομικά του ἱεροῦ ἰδρύματος, τὴν τέλεση τῆς λατρείας καὶ τῶν μεγάλων εορτῶν, καθὼς καὶ τὴ λειτουργία του μαντείου –ένας ιδιαίτερα απαιτητικὸς τομέας, στὸν ὁποῖο ὀφείλε τὴ φήμη του τὸ Ἱερό.

Ὁ ἀνώτατος ἱερέας ἦταν ὁ *προφήτης*, ἀρμόδιος γιὰ τὶς θυσίες καὶ τοὺς χρησμούς του μαντείου. Ὑπήρχε καὶ ἡ *προφήτις*, ἡ θέση τῆς ὁποίας ἦταν στὸ ἄδυτο του ναοῦ δίπλα στὴν πηγή.

Ἡ *υδροφόρος* ἦταν ἡ ἱέρεια τῆς Ἀρτέμιδος.

Οἱ *ταμίαι* καὶ *συν-ταμίαι* ἦταν τὰ μέλη ἐπιτροπῆς υπεύθυνης γιὰ τὰ οικονομικά.

Ὁ *υποχρήστης* βοηθοῦσε πιθανότατα τὸν προφήτη.

Οἱ *γραμματεῖς*, που ἐκτελοῦσαν χρέη γραφέων, κατέγραφαν τοὺς χρησμούς στὸ *χρησιμογραφεῖον* καὶ τοὺς παρέδιδαν στοὺς προσκυνητές.

Ὁ *παραφύλαξ* καὶ οἱ *νεωκόροι*, που φρόντιζαν γιὰ τὴν ἄρτια λειτουργία του τεμένους, συμπλήρωναν τὸ πολυάριθμο προσωπικό.

Τα μεγάλα αρχαιοελληνικά ιερά ήταν παντοδύναμοι οργανισμοί με πολιτική επιρροή. Όφειλαν την ισχύ τους και στην αίγλη που ασκούσε η ιερότητά τους και η θρησκευτική λειτουργία τους, και στην άρτια οργάνωσή τους, και στις διπλωματικές επαφές που διατηρούσαν, και στο υψηλό κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο των μελών του ιερατείου. Ζωτικός παράγοντας ήταν τα οικονομικά. Τόσο τα έσοδα, όσο και η διαχείρισή τους. Ο οργανισμός λειτουργούσε σαν μία συνεχώς αναπτυσσόμενη επιχείρηση.

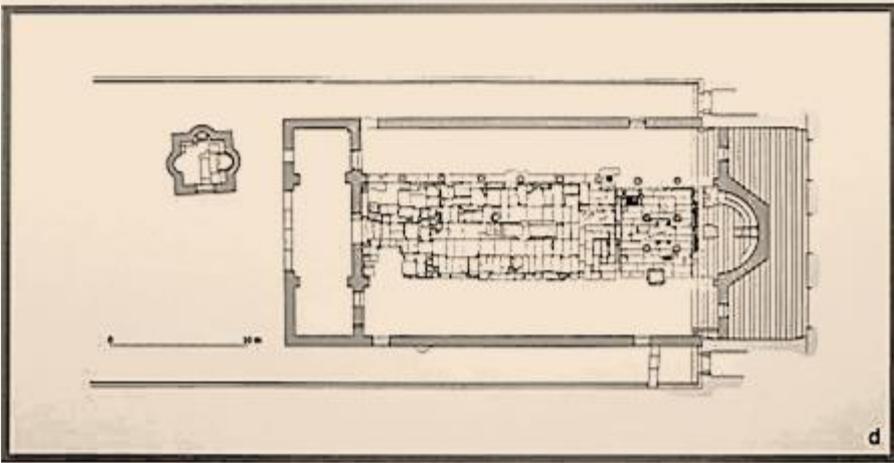
Το Διδυμαίο αποκόμιζε τεράστια οφέλη από τις δωρεές των Μιλησίων και από τα αναθήματα, που έρχονταν ακόμα και από τους φαραώ της Αιγύπτου. Εξάλλου, η αρχαϊκή Μίλητος είχε αποικίες μέχρι τον Δούναβη, τον Δνειπέρο και τα βόρεια της Αζοφικής. Κανείς δεν ξεχνούσε το ιερό της μητροπολιτικής πατρίδας.

Παράλληλα, υπήρχαν και τα έσοδα από τη γη που ανήκε στο ιερό, τους ελαιώνες κλπ, όπως και από τα καταστήματα και τα εστιατόρια που υπήρχαν έξω από το τέμενος για να εξυπηρετούν τους προσκυνητές.

**Ενεπίγραφο βάρος από το Διδυμαίο,
π. 500 π.Χ. Λούβρο, Παρίσι**

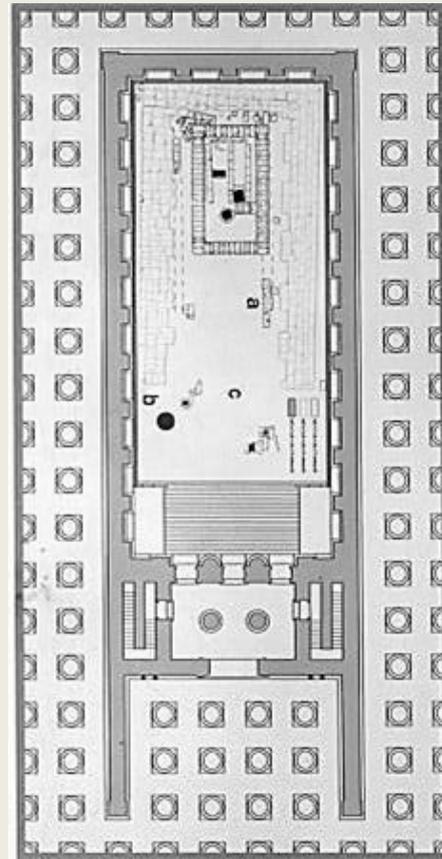
Ακόμα και εργαστήρια διατηρούσε το ιερό. Εκεί κατασκευάζονταν όλων των ειδών τα αφιερώματα που προσέφεραν οι προσκυνητές και τα ενθυμήματα που έπαιρναν μαζί τους. Ήδη από τον 7ο π.Χ. αι. το τέμενος διέθετε μεγάλους αποθηκευτικούς χώρους και διάφορους άλλους βοηθητικούς.

Κέντρο του ναού ήταν η πηγή με το *λάλων ύδωρ*, που έδινε τις προφητείες.

Ο αρχαϊκός ναός
560-550 π.Χ.
Δίπτερος ιωνικού ρυθμού,
38,39 X 85,15 μ.
Είχε 102 κίονες (21+21 σε
κάθε μακρά πλευρά).

Ο πελώριος σηκός
(17,45 X 50,25 μ)
δεν είχε σκεπή.
Στο κέντρο του σηκού
υπήρχε ναΐσκος
με το λατρευτικό άγαλμα.

Ο ελληνιστικός ναός
είναι κατά 25% μεγαλύτερος
από τον αρχαϊκό.

Μετά τη ναυμαχία της Λάδης το 494 π.Χ., με την οποία έληξε η Ιωνική Επανάσταση, οι νικητές Πέρσες ισοπέδωσαν τη Μίλητο και κατέστρεψαν το Ιερό στα Δίδυμα, εξόρισαν το ιερατείο στη Βακτρία (σημερινό Αφγανιστάν) και πήραν το χάλκινο άγαλμα του Απόλλωνα για το βασιλικό ανάκτορο στα Εκβάτανα (Χαμαντάν, σήμερα στο Δ-ΒΔ Ιράν). Ορισμένοι μελετητές πιστεύουν ότι τα Δίδυμα δεν καταστράφηκαν τότε, επί Δαρείου Α', αλλά το 479, όταν πυρπολήθηκε ο ναός με εντολή του Ξέρξη. Επικρατέστερη πάντως είναι η χρονολογία 494.

ΔΙΔΥΜΑ

Σπάνιο θραύσμα από την πλούσια διακόσμηση στη βάση των κιόνων του αρχαϊκού ναού. Γύρω στα 540-530 π.Χ.

Μουσείο Περγάμου, Βερολίνο

Το ερειπωμένο Ιερό επαναλειτούργησε όταν ο Μέγας Αλέξανδρος απάλλαξε την Ιωνία από τους Πέρσες. Το ιερατείο τον ανακήρυξε θεό-Δία.

Γύρω στα 299-98 ο Σέλευκος Α΄ ο Νικάτωρ πήρε από τα Εκβάτανα το λατρευτικό άγαλμα του Απόλλωνα και το παρέδωσε στα Δίδυμα. Είχε μόλις αρχίσει η οικοδόμηση του πελώριου ελληνιστικού ναού. Και αυτού του ναού ο σηκός δεν είχε σκεπή, επειδή λειτουργούσε ολόκληρος ως άβατο και μαντείο.

Η κλιμακωτή βάση (στυλοβάτης) του ναού καλύπτει επιφάνεια 5.500 τετρ. μ. Το μήκος της μακράς πλευράς στο κατώτερο επίπεδο είναι 118,34 μ και της στενής πλευράς 60,13. Στο ανώτερο σκαλοπάτι το μήκος της μακράς πλευράς είναι 109,34 μ και της στενής 51,13 μ.

Βάση ύψος
3,50 μ
επτά σκαλιά

Η οικοδόμηση
συνεχιζόταν μέχρι
τον 2ο μ.Χ. αιώνα

ΔΙΔΥΜΑ
Ανατολική
όψη του
ναού

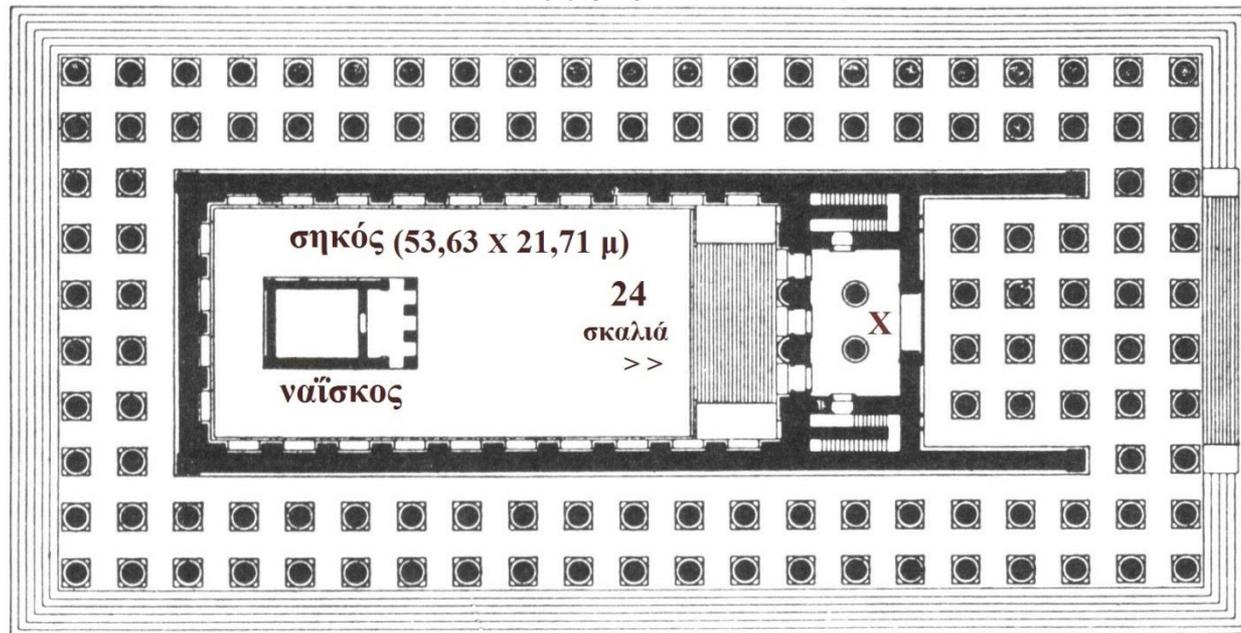

ΒΩΜΟΣ

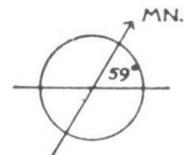
Φωτ του 1990

κρηπίδωμα
στυλοβάτης με επτά σκαλιά

(118,34 μ μήκος στη βάση και
109,34 μ μήκος στο πάνω σκαλι)

<< ημικυκλικός
τοιχος

σηκός (53,63 x 21,71 μ)

ναῖσκος

24
σκαλιά
>>

X

ΒΩΜΟΣ

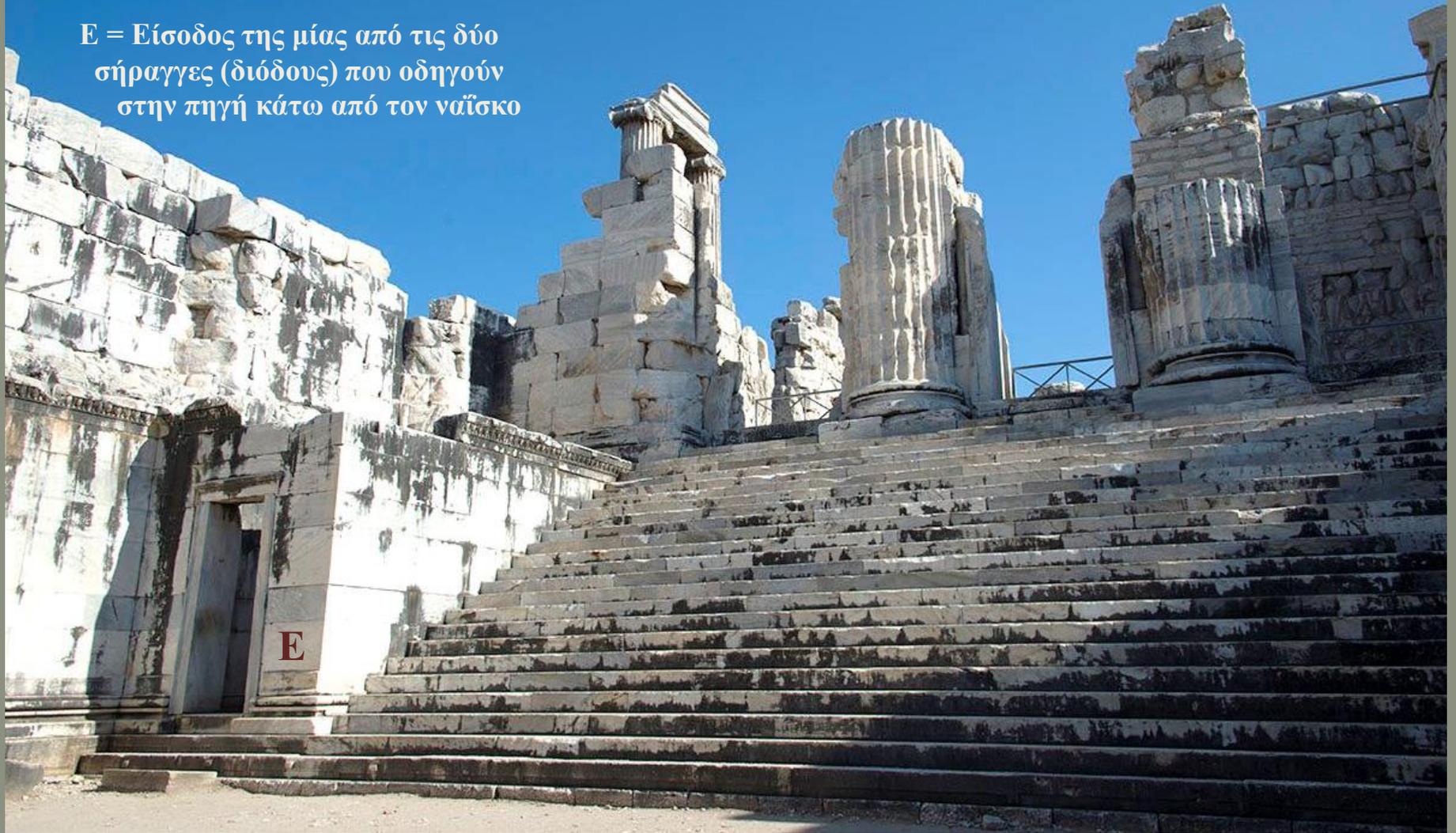
Νότια μακρά πλευρά
21 και 21 κίονες

X = Χρημογραφείον

Επτά κερκίδες >>
για τελετουργίες

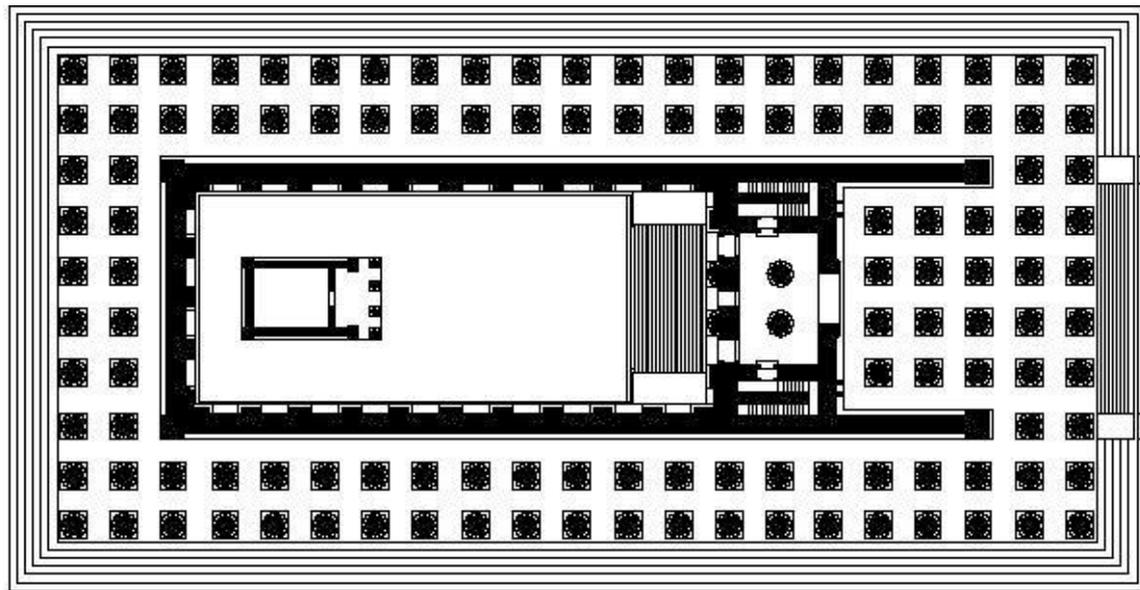
*Ε = Είσοδος της μίας από τις δύο
σήραγγες (διόδους) που οδηγούν
στην πηγή κάτω από τον ναΐσκο*

$7 + 14 = 21$ σκαλοπάτια

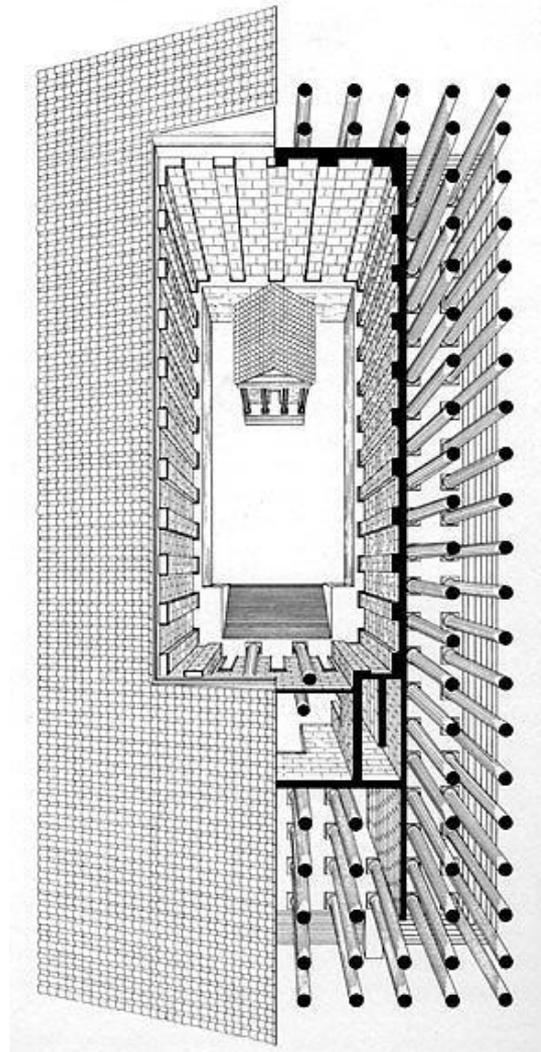
Το μήκος της μακράς πλευράς στο κατώτερο επίπεδο είναι 118,34 μ και της στενής πλευράς 60,13

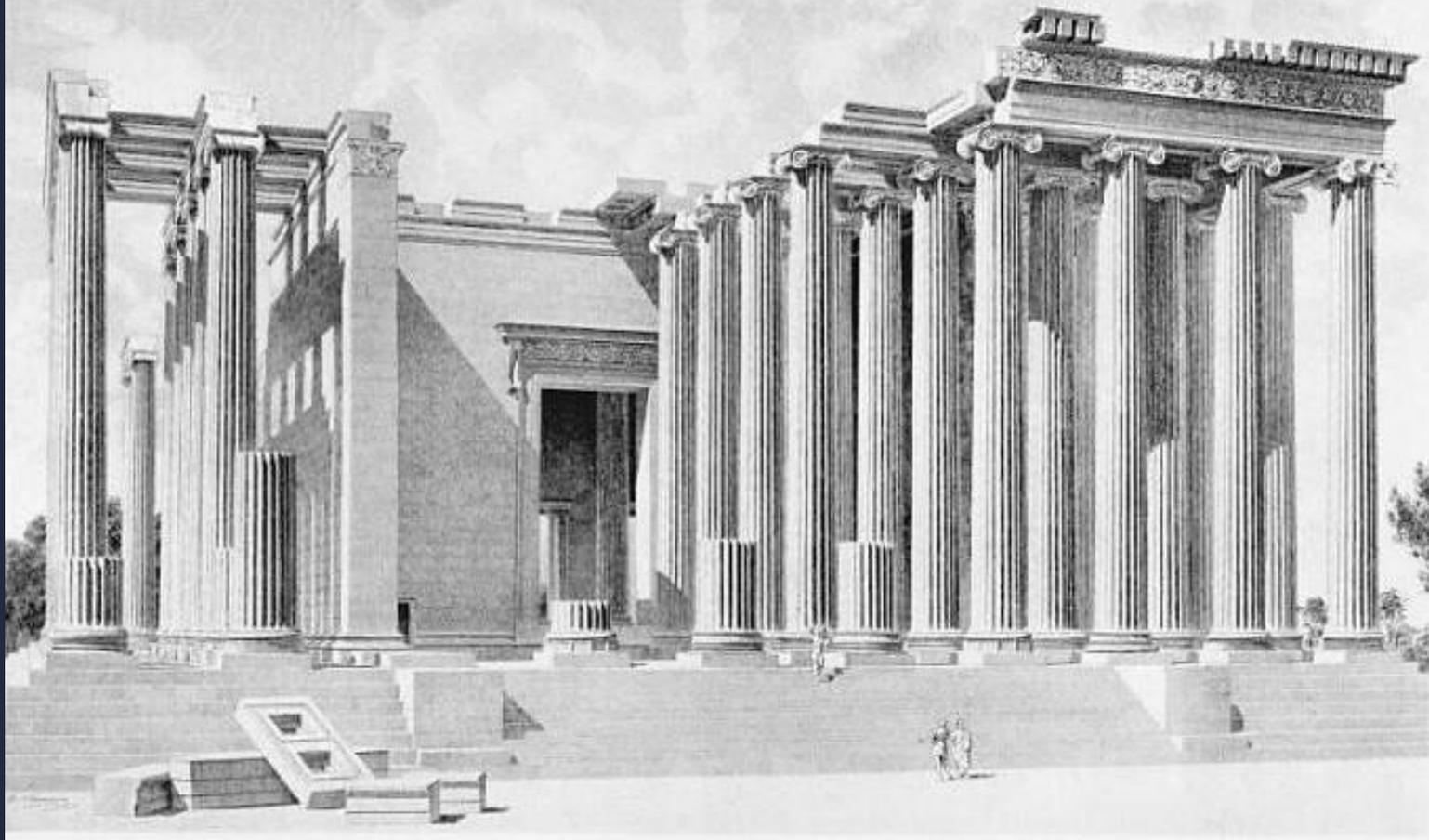
Κάτοψη

Αξονομετρικό >
Εδώ φαίνεται ότι ο σηκός του
ναού ήταν μια κλειστή αυλή

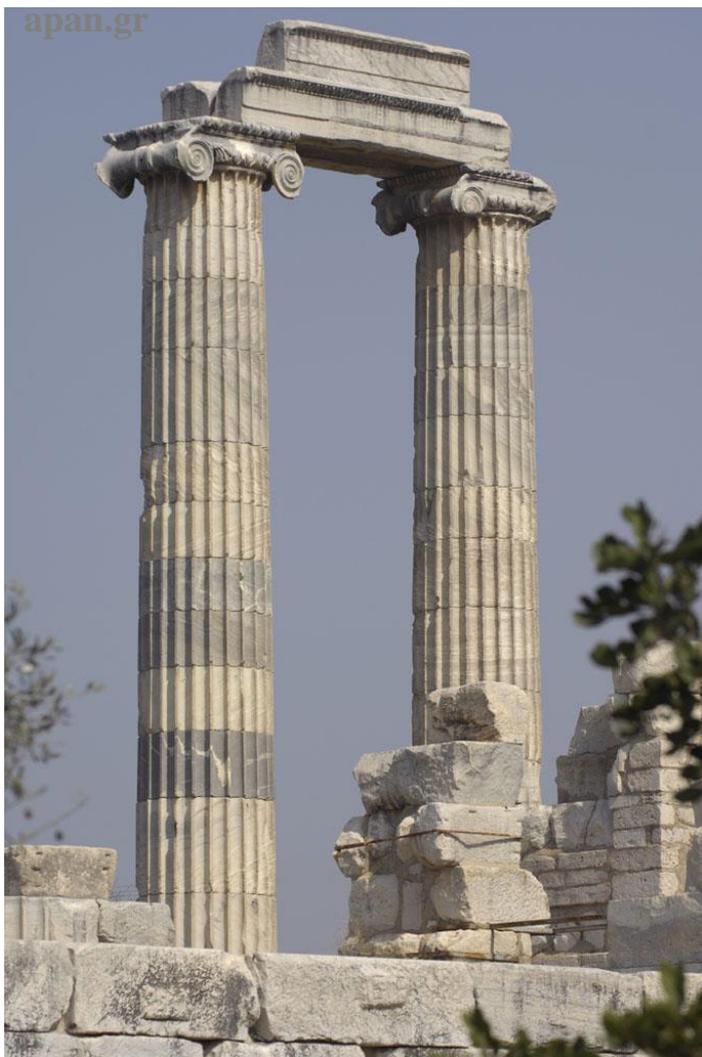
ΔΙΔΥΜΑ

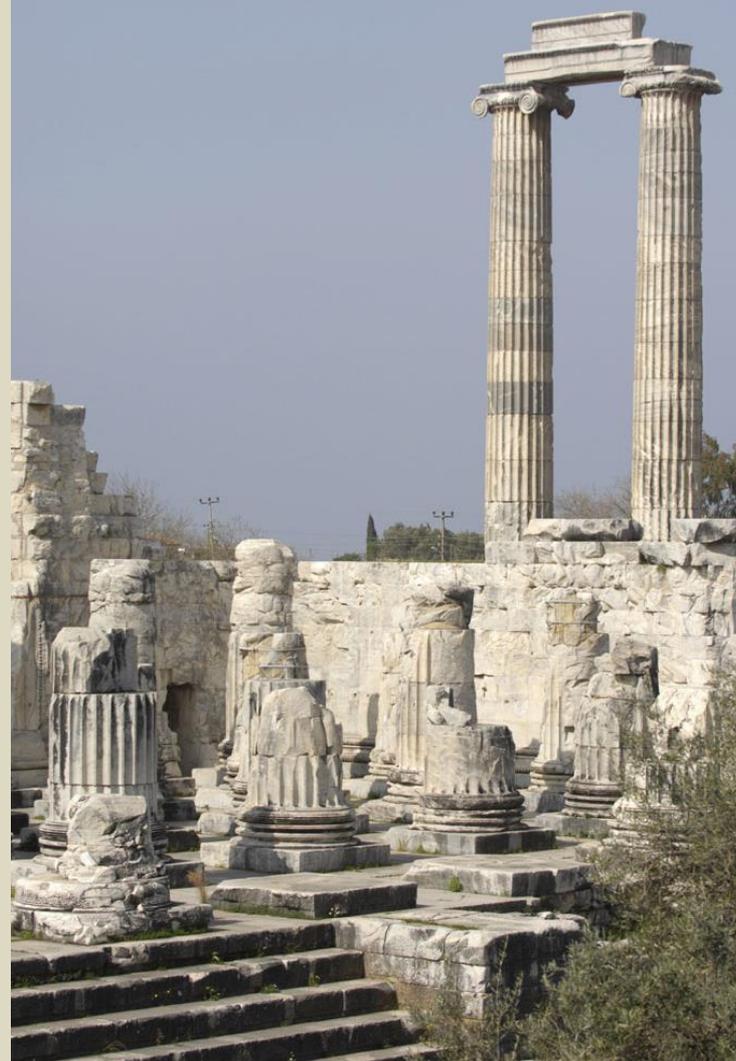
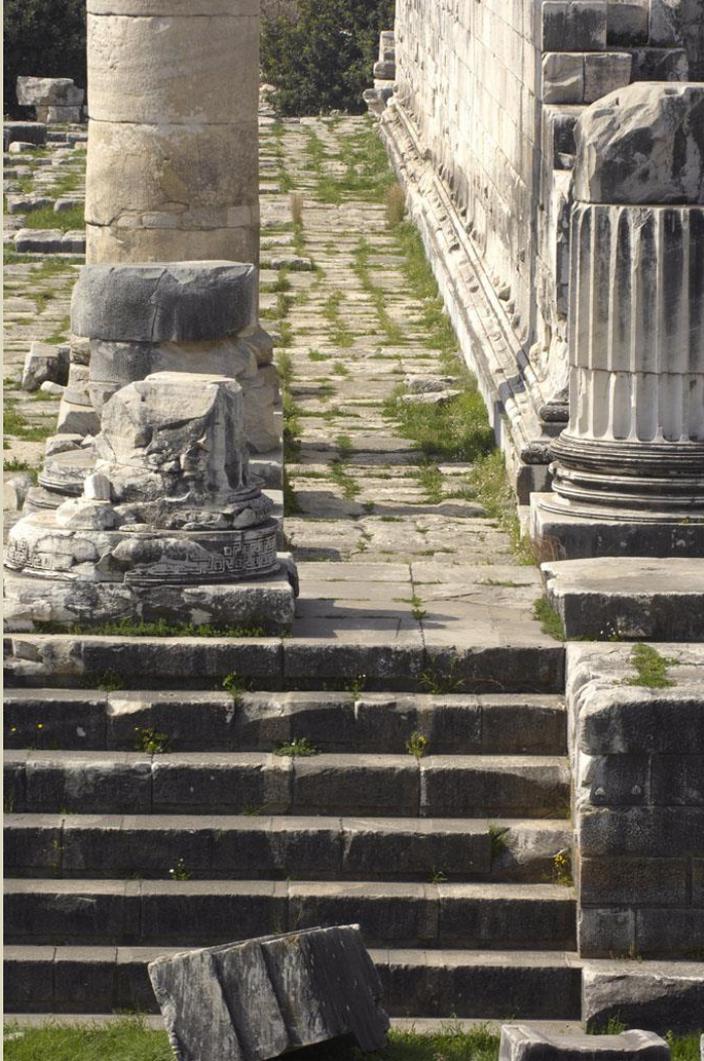

Ιωνικό κιονόκρανο

**Στο Διδυμαίο ίσχυε το
ευεργετικό καθεστώς της ασυλίας.**

122 κίονες ιωνικού ρυθμού με μέση διάμετρο 2,5 μέτρα. Όλοι οι κίονες έχουν «ένταση», δηλαδή ένας σπόνδυλος στα $\frac{2}{3}$ του σώματος της κολώνας είναι ελαφρώς φαρδύτερος από τους υπόλοιπους, για λόγους οπτικής ισορροπίας.

Μερικοί κίονες έχουν κορινθιακά κιονόκρανα.

apan.gr

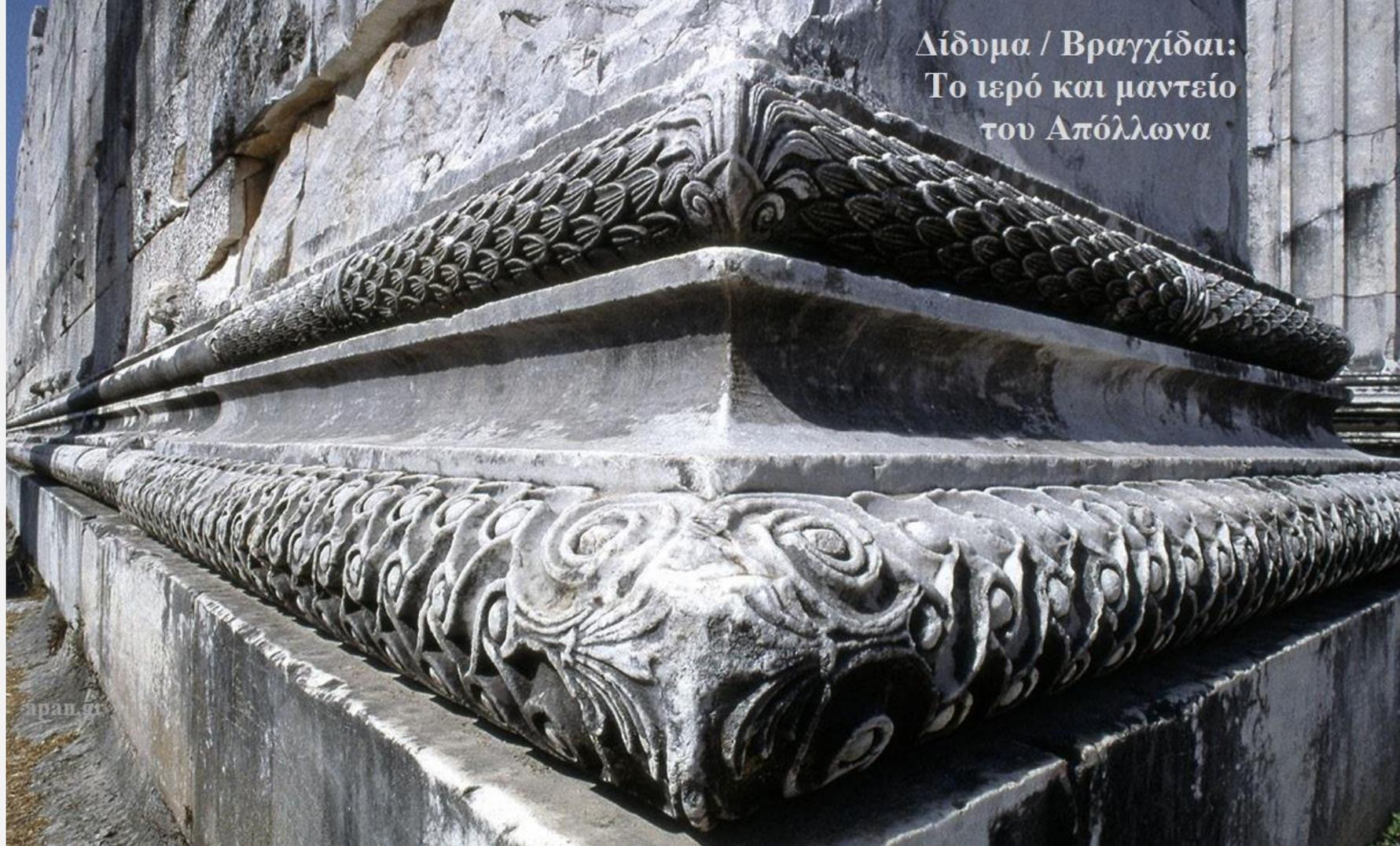

ΔΙΑΥΜΑ

Δίδυμα / Βραγχίδαι:
Το ιερό και μαντείο
του Απόλλωνα

Δίδυμα

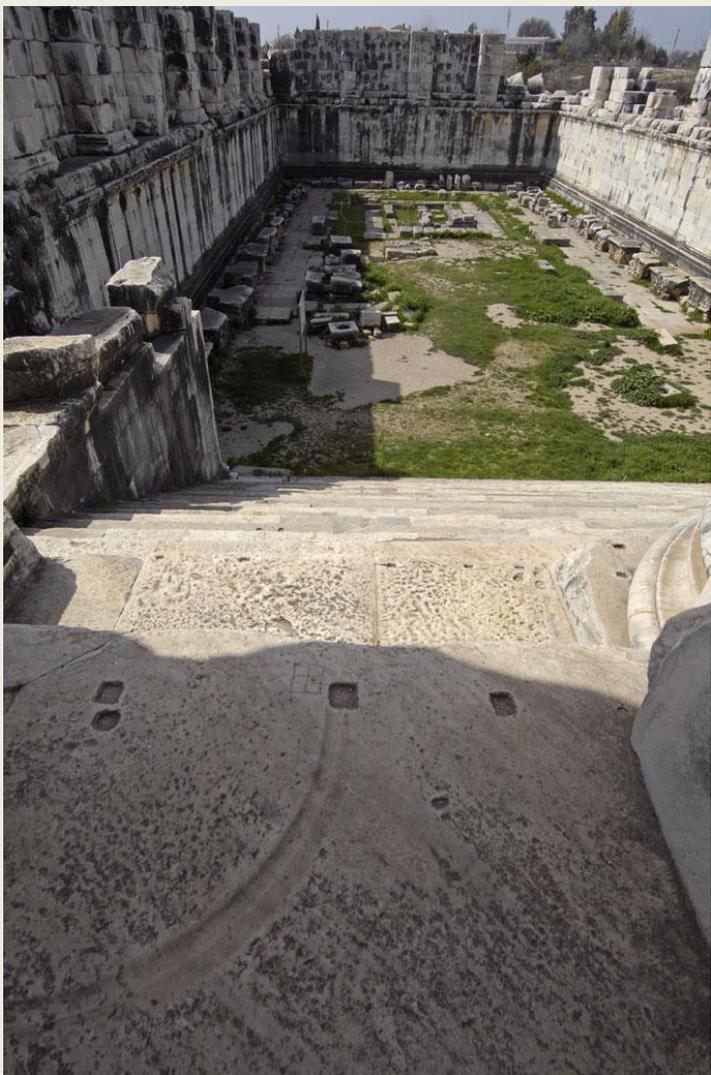
**Από τον υπερυψωμένο πρόναο κατέβαινε ο προσκυνητής στον
σηκό, το δάπεδο του οποίου ήταν στο επίπεδο του εδάφους.**

**Επειδή στο βάθος υπήρχε η πηγή που
έδινε τις προφητείες.**

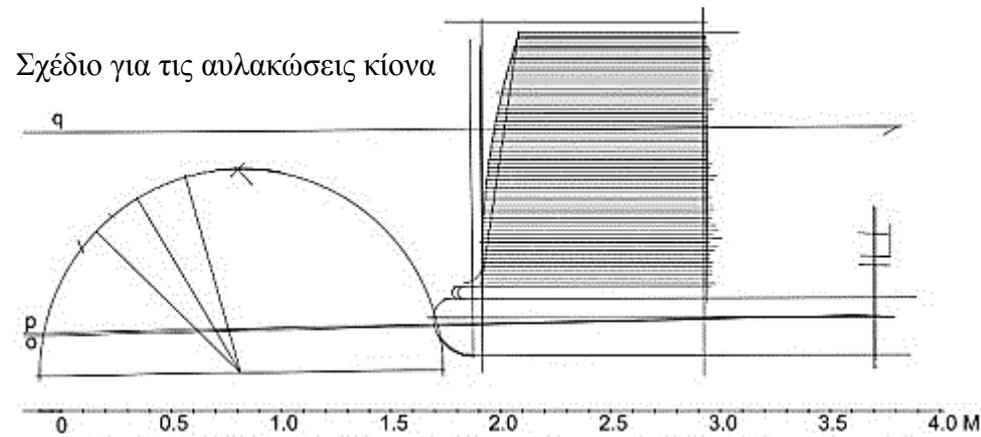

ΔΙΔΥΜΑ

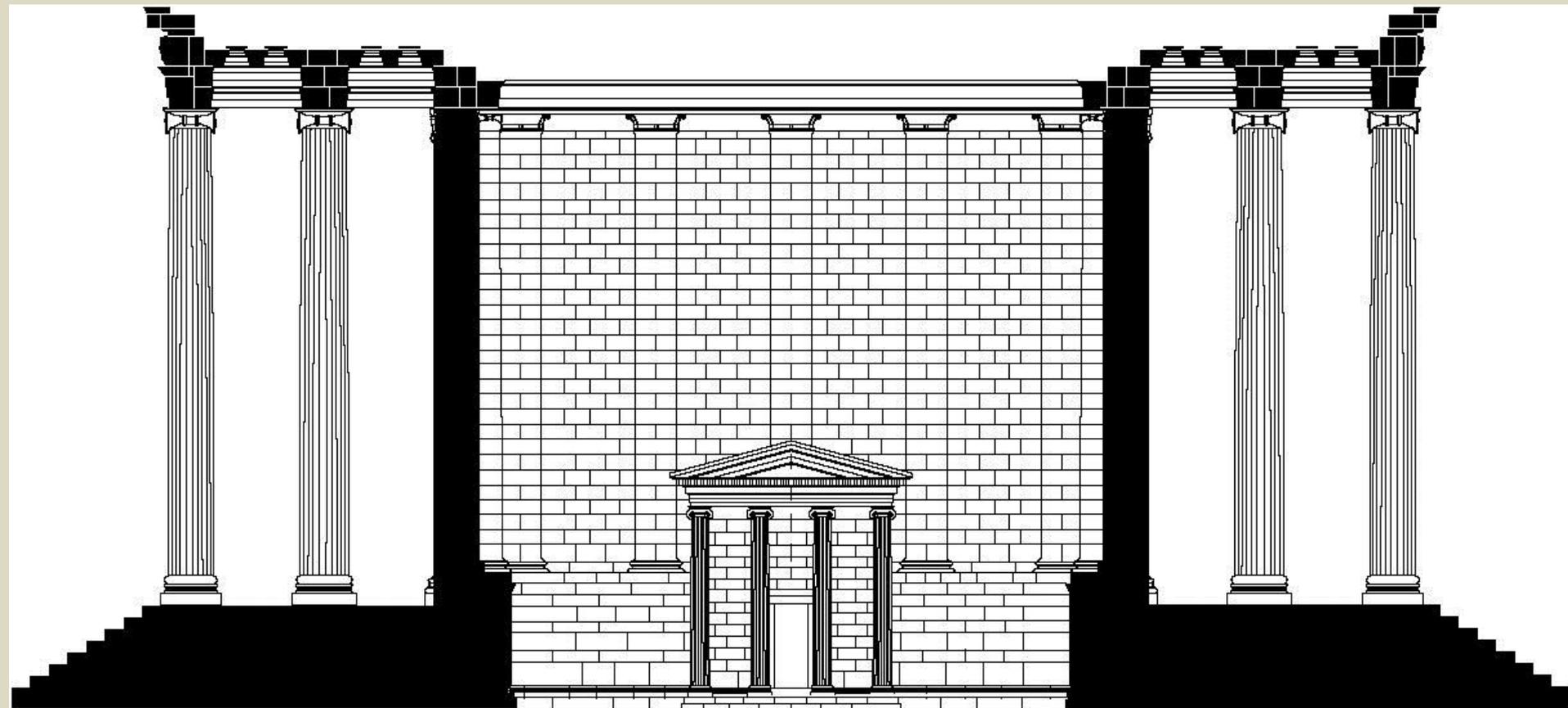
**Λήψη από τον πρόναο προς το βάθος του σηκού
και το άδυτο**

Το 1979, οι Γερμανοί αρχαιολόγοι έκαναν μία εκπληκτική ανακάλυψη: στους τοίχους του άδυτου διακρίνονταν αμυδρά σχέδια, αριθμοί και λέξεις. Επρόκειτο για το λεπτομερές κατάστιχο όπου κατέγραφαν οι κατασκευαστές τα πάντα. Μία πλήρης τεκμηρίωση που αναφέρεται σε εργάτες, υλικά, κόστος κι άλλα στοιχεία σχετικά με το εργοτάξιο και την πορεία του έργου, καθώς και οικοδομικά σχέδια (σε κλίμακα 1:1).

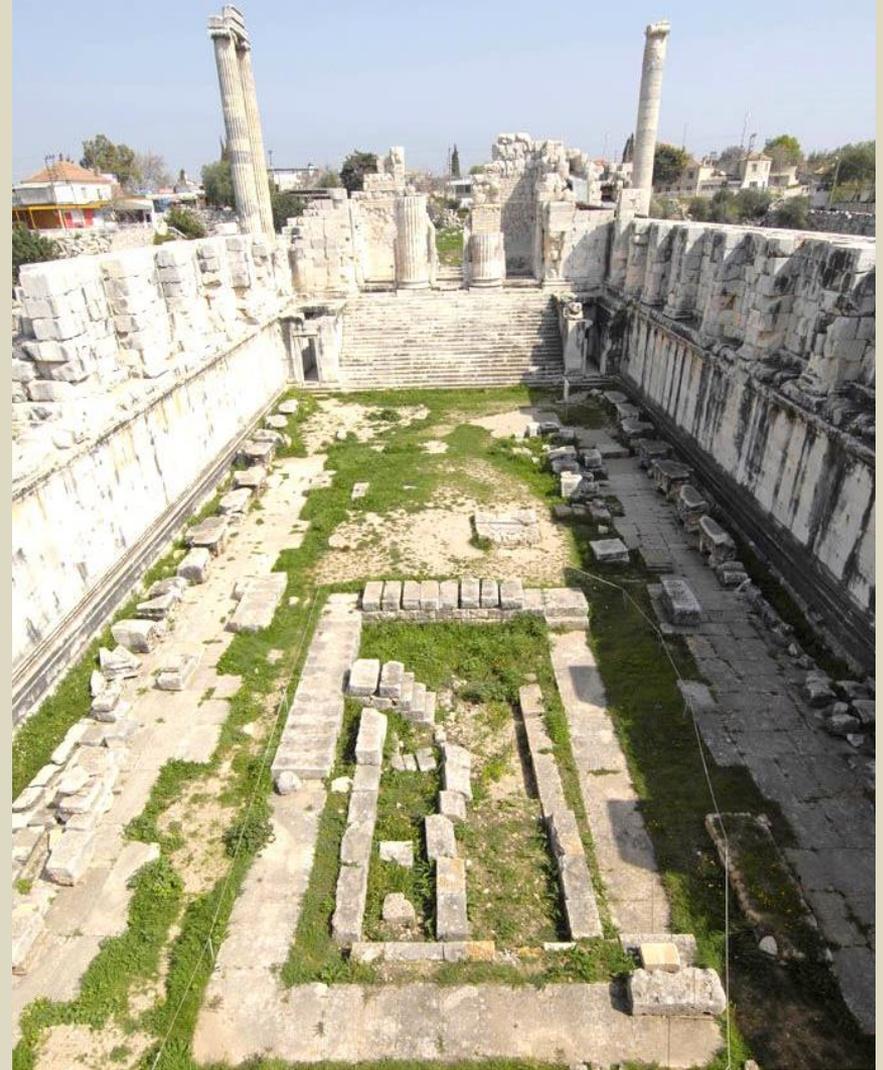
Hellenistic Didymaeion. Restored working drawings for the fluting of column drums and the construction of columnar entasis discovered on the adyton walls. Drawing author, modified from L. Haselberger, in Haselberger 1980: Figure 1.

Αυτό το λίθινο «τετράδιο» των μηχανικών καταλαμβάνει έκταση 200 τετρ. μ και χρονολογείται πριν από το 170 π.Χ., όταν διακόπηκε η οικοδομική δραστηριότητα δίχως να ολοκληρωθεί το έργο. Χάρη στην αιφνίδια διακοπή σώθηκε το κατάστιχο, διότι δεν πρόλαβαν να καθαρίσουν και να γυαλίσουν τους τοίχους. Κι όταν, δεκαετίες αργότερα, άρχισε η τέταρτη και τελευταία οικοδομική φάση, κανείς δεν ενδιαφέρθηκε για να καθαριστούν οι τοίχοι.

0 1 5 20 m.

ΑΔΥΤΟ

ΔΙΔΥΜΑ
Πολιτιστική Εταιρεία
Πανόραμα και Αρχείο aran.gr
Τοπογραφικές Σημειώσεις

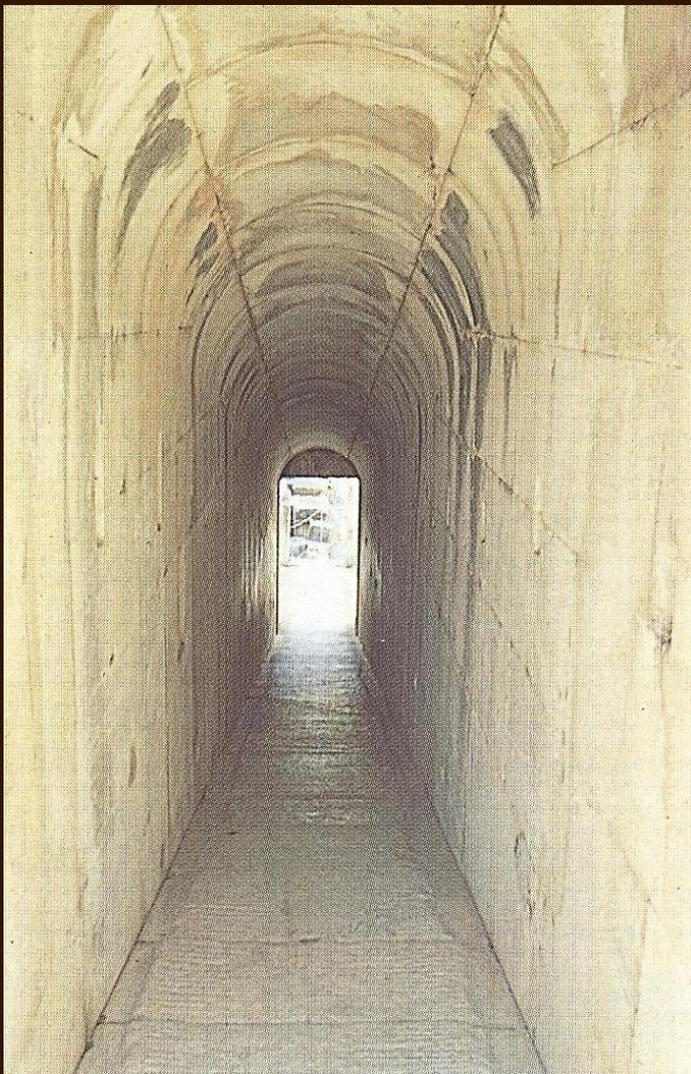

Η μία
από τις
δύο
διόδους
προς το
Άδυτο
>>>>>

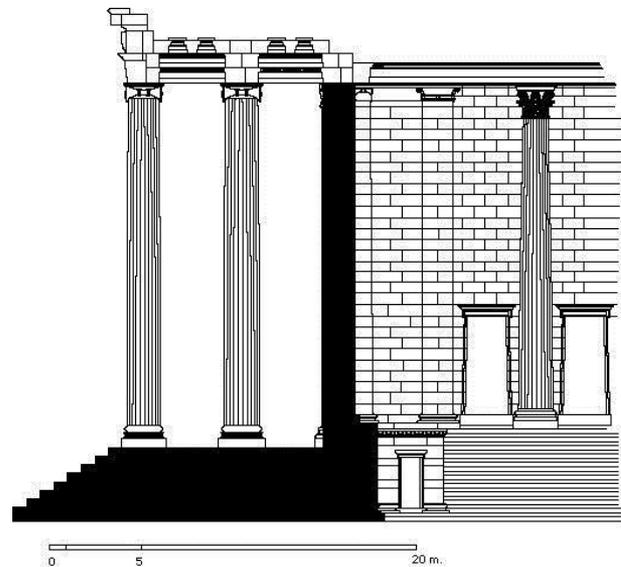
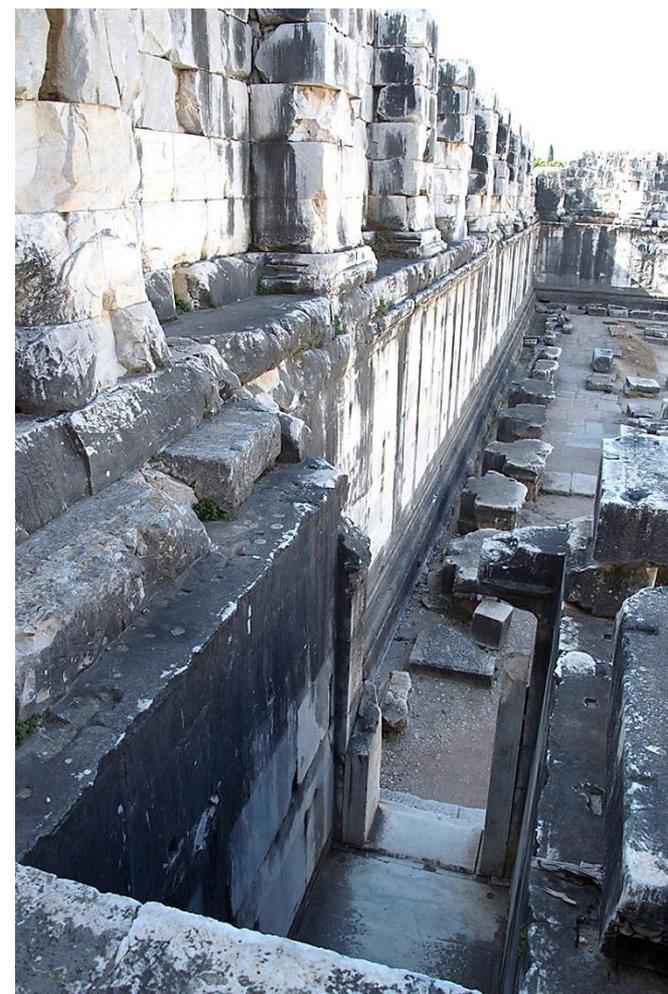
Είναι
χτισμένη
μέσα
στον
πλαινό
τοίχο του
σηκού.

Μήκος
21 μ,
πλάτος
μόλις 1
μέτρο.

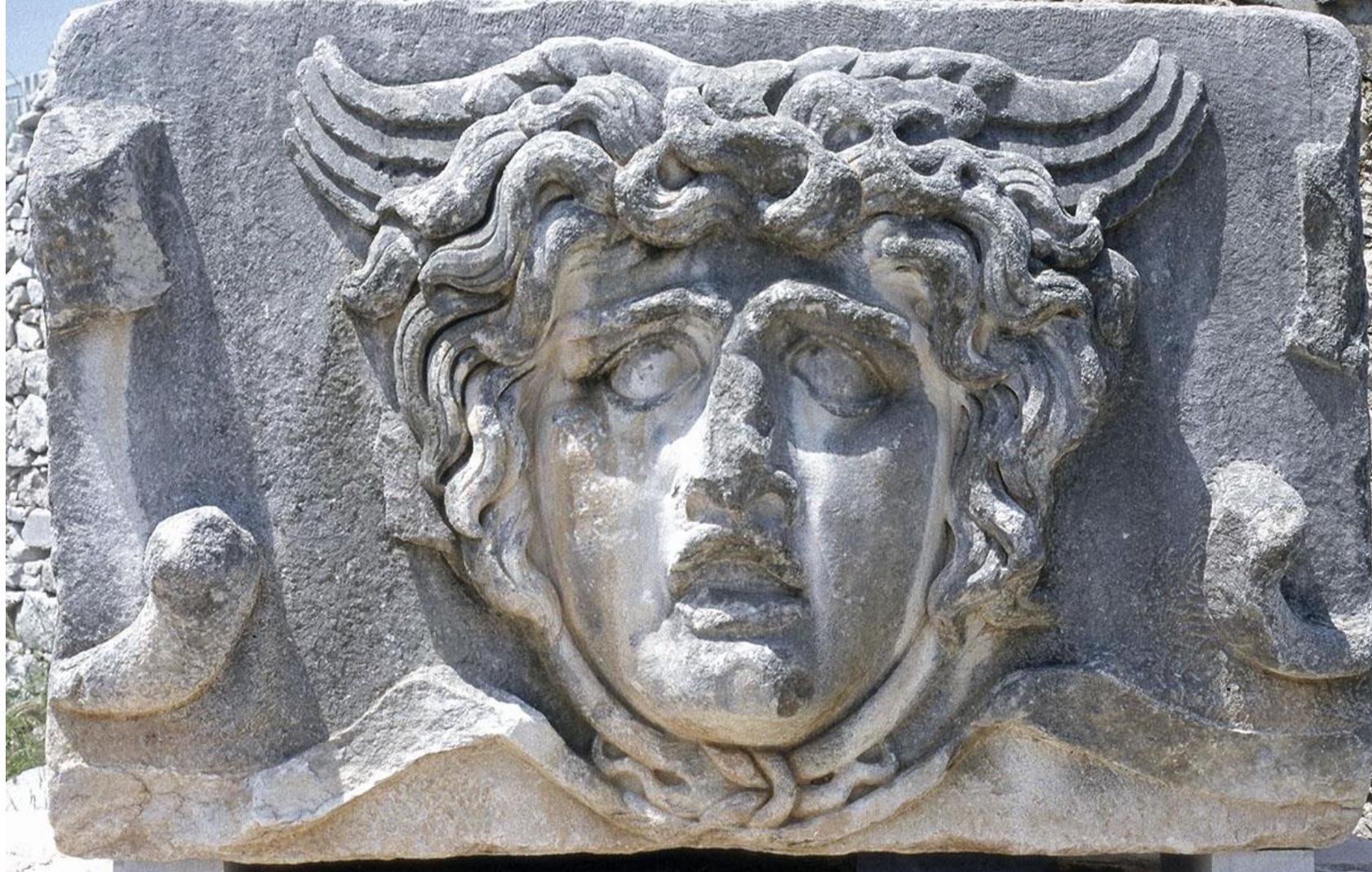
Ο
«λαβύ-
ρινθος»
(η
δίοδος)
προς το
Άδυτο
>>>

Σχέδιο του M. W. Cutler ©Perseus

ΔΙΑΥΜΑ

Από επιγραφικές μαρτυρίες και έργα τέχνης της Ελληνιστικής και της Αυτοκρατορικής εποχής διαπιστώνεται ότι στο Διδυμαίο λατρεύονταν κι άλλοι θεοί. Εκτός από την αρχαιότατη λατρεία της Αρτέμιδος, είχαν κι εδώ τη θέση τους ο Δίας, η Λητώ, η Εκάτη, η Αφροδίτη, η Τύχη, ο Σέραπις, η Κυβέλη κ.ά. Σε αυτό το διάστημα οικοδομήθηκαν θέρμες (λουτρά), παλαίστρα κλπ.

Αθλητικοί και μουσικοί αγώνες προς τιμήν του Απόλλωνα μνημονεύονται ήδη από το 299/298 π.Χ. Τα Πανελλήνια ή «Μεγάλα» Διδύμεια θεσμοθετήθηκαν μεταξύ 210 και 200 π.Χ. και έκτοτε διοργανώνονταν κάθε τέσσερα έτη. Οι αθλητικές διοργανώσεις περιελάμβαναν αγώνες για αγόρια (πυγμαχία, πάλη, στάδιο, δίαυλο, παγκράτιο πένταθλο), για έφηβους (πυγμαχία) και για άνδρες (πυγμαχία και πάλη). Δεν έλειπε, βέβαια, και ο αγώνας δρόμου μεγάλης αποστάσεως και, πιθανόν, η λαμπαδηδρομία. Δραματικοί αγώνες, αγώνες λυρικού και χορικού άσματος και άλλων μουσικών τεχνών συμπλήρωναν τους εορτασμούς.

Το 44 π.Χ., ο Ιούλιος Καίσαρας αποφάσισε να επεκταθεί η περιοχή του ιερού χώρου. Τότε αρχίζει η τελευταία οικοδομική δραστηριότητα, που διαρκεί μέχρι την εποχή του Αδριανού.

ΠΡΟΠΟΝΤΙΣ

Η Μικρασία γύρω στα 150 μ.Χ.

Παρόλο που από την εποχή του Καίσαρα, κάθε αυτοκράτορας έως και τον Ιουλιανό συμβουλευόταν το μαντείο, στην ιστορία έμεινε η σχέση του Διοκλητιανού (284-305) με το Διδυμαίο. Οι πηγές (ιδίως ο Λακτάντιος, 250-325, στο *De Mortibus Persecutorum* [*Περί των θανάτων των διωκτών*]) αναφέρουν ότι το ιερατείο παραπονέθηκε στον αυτοκράτορα πως οι Χριστιανοί, με την παρουσία τους στη γύρω περιοχή, τάραζαν τους θεούς κι αποτελούσαν εμπόδιο στην προφητική λειτουργία του νερού. Οι προφητείες πλέον ήταν συγκεχυμένες.

Πιστεύεται ότι αυτή η καταγγελία υπήρξε η αφορμή (ή η αιτία) που οδήγησε τον Διοκλητιανό να διατάξει τον Μεγάλο Διωγμό του 303.

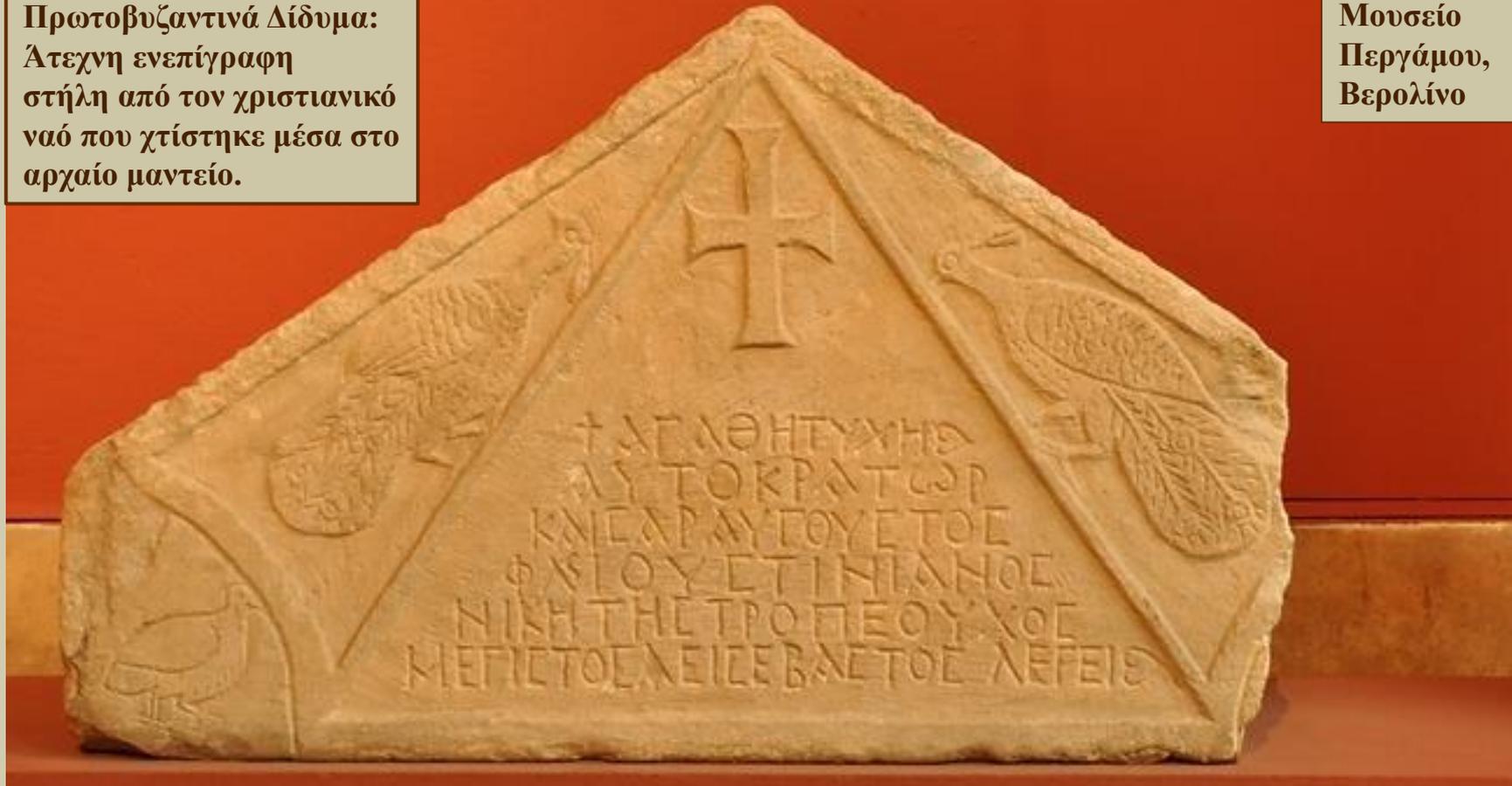
Χιλιάδες Χριστιανοί βασανίστηκαν και θανατώθηκαν.

Αλλά ακόμα κι όταν ο Χριστιανισμός έγινε επίσημη θρησκεία του κράτους, επί Μεγάλου Θεοδοσίου, το Μαντείο συνέχισε να λειτουργεί τουλάχιστον έως τα τέλη του 5ου αιώνα.

Ύστερα, κτίστηκε μια μικρή εκκλησία που κατέλαβε τη θέση του ναΐσκου πάνω από την πηγή.

Πρωτοβυζαντινά Δίδυμα:
Άτεχνη ενεπίγραφη
στήλη από τον χριστιανικό
ναό που χτίστηκε μέσα στο
αρχαίο μαντείο.

Μουσείο
Περγάμου,
Βερολίνο

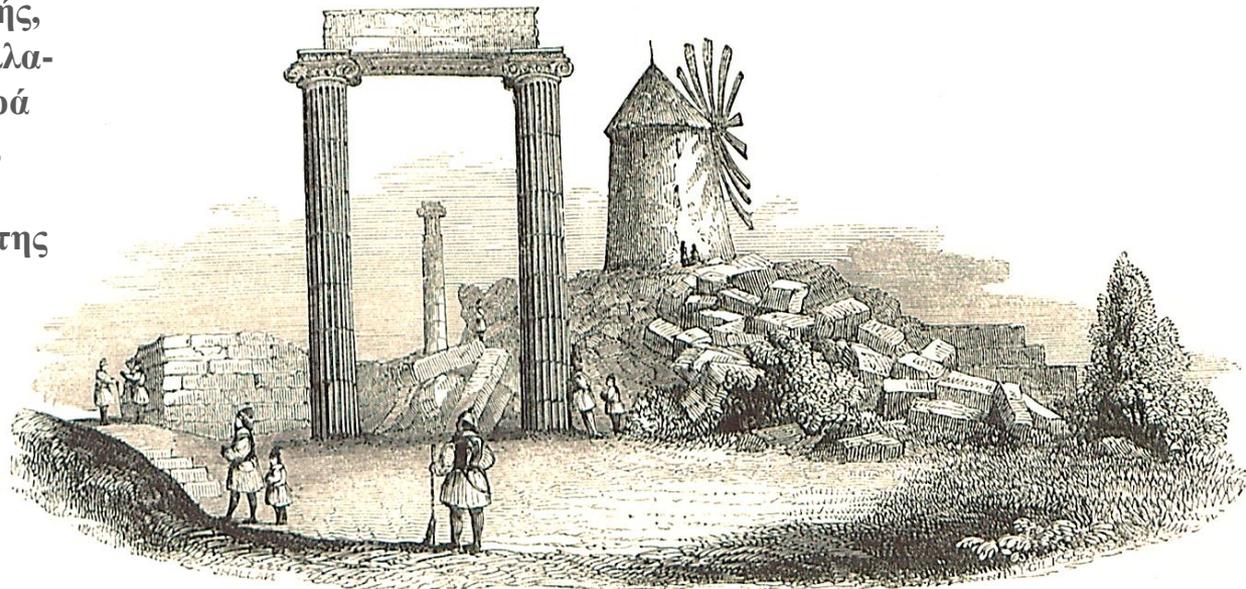

Αναφέρεται, με ανορθογραφίες-ασυνταξίες, στον αυτοκράτορα Ιουστινιανό Α΄ (527-565):
**«ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΦΛ[ΑΒ]ΙΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ
ΝΙΚΗΤΗΣ ΤΡΟΠΕΟΥΧΟΣ ΜΕΓΙΣΤΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ [] ΕΦΕΙ»**

Ο σεισμός του 1493 γκρέμισε τον ναό κι άφησε μόνο τρεις κίονες όρθιους. Μέσα και γύρω από τα ερείπια, δίπλα στο έτοιμο οικοδομικό υλικό και τα βυζαντινά λιθάρια, αναπτύχθηκε ένας ελληνικός αγροτοκτηνοτροφικός οικισμός. Βουκολικές σκηνές και ιωνικά κιονόκρανα, που χρύσιζαν το σούρουπο καθώς έδυε ο ήλιος, περιγράφουν οι περιηγητές και ιστοριοδίφες που τριγύριζαν στη χερσόνησο της Μιλήτου. Πρώτες ειδήσεις έχουμε από τους Chandler και Revett που ήρθαν το 1765 συντροφιά με τον ζωγράφο William Pars. Κι όποιος άλλος πέρασε από εδώ άφησε από μια ζωγραφιά. Έτσι, ξέρουμε ότι ο ανεμόμυλος που έχτισε κάποιος εύπορος Έλληνας αγρότης μέσα στον ναό του Απόλλωνα υπήρχε από τις αρχές του 19ου αιώνα. Τον κατεδάφισαν το 1906, προκειμένου να αρχίσουν οι πρώτες ανασκαφές.

Στη διάρκεια της Οθωμανικής εποχής, η ονομασία του χωριού και οι παραλλαγές της προήλθαν από την παραφθορά της λέξης Ιερόν: Hieronda, Jeronda, Yoran.

Μετά το 1922 και την εγκαθίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, το χωριό, όπου σώζεται ακόμα η εκκλησιά, ονομάστηκε Yenihisar. Αλλά το 1996, το μετονόμασαν Didim.

John Harrison Allan, *A Pictorial Tour in the Mediterranean ...* (London, Longman, Brown, Green, and Longmans, 1843). Από το travelogues.gr

TEMPLE OF APOLLO DIDYMÆUS, BRANCHIDÆ.

Η φωτογραφία με τον ανεμόμυλο και τους
Ρωμιούς πάνω στα ερείπια του αρχαίου
ναού τραβήχτηκε γύρω στα 1900, μερικά
χρόνια πριν αρχίσουν οι ανασκαφές.

Η παλαιά
εκκλησία
του
χωριού
>>

Η ΙΩΝΙΑ ΤΟΥ ΜΑΙΑΝΔΡΟΥ

Μέρος Δεύτερο

Το Ιερό του Απόλλωνα στα Δίδυμα
(Βραγχίδαι) στα νότια της Μιλήτου

Τοπογραφικές Σημειώσεις
και Εικονογραφική Περιήγηση

©Αρχείο της Πολιτιστικής Εταιρείας
Πανόραμα (ΑΠΑΝ) aran.gr

